

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Факультет міжнародного туризму та економіки
Кафедра туристського, готельного та ресторанного бізнесу

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (дипломної) роботи
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИЄВА ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Виконала: студентка 4 курсу, групи МТЕ-149

Спеціальність: 242 Туризм

Освітня програма: Туризмознавство

КОМПАНІЄЦЬ Артем Геннадійович

Керівник: к.п.н., доцент ЗАЦЕПІНА Н.О.

Рецензент: к.е.н., доцент ПОПОВА В.Д.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

Інститут, факультет Міжнародного туризму та економіки

Кафедра Туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Ступінь вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва)

Освітня програма (спеціалізація) Туризмознавство
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТГРБ

Валентина ЗАЙЦЕВА

«___» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (ДИПЛОМНУ) РОБОТУ СТУДЕНТА

КОМПАНІЙЦЯ Артема Генадійовича

1. Тема роботи (проекту) ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИСВА ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ,
керівник роботи (проекту) ЗАЦЕПІНА Н.О., к.п.н., доцент,
затвердженні наказом вищого навчального закладу від 09 грудня 2022 року № 426/1
2. Строк подання студентом роботи (проекту) 23.05.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи (проекту) в роботі використанні законодавчі акти з питань туристичної діяльності, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували проблемі збереження пам'яток історії та культури в Україні та теоретико-методологічні аспекти розвитку туристичної діяльності, матеріали періодичних видань, статистичні дані, інформаційні ресурси мережі Інтернет
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) Історико-культурна спадщина Києва як основний фактор розвитку туризму в регіоні.
2) Аналіз сучасного стану історико-культурної спадщини Києва та її використання в туризмі. 3) Проблеми та перспективні напрями використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Графічний матеріал кваліфікаційної (дипломної) роботи складає: 14 таблиць

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ЗАЦЕПІНА Н.О., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	31.03.2023
2	ЗАЦЕПІНА Н.О., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	14.04.2023
3	ЗАЦЕПІНА Н.О., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	28.04.2023
Нормо контроль	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	10.05.2023

7. Дата видачі завдання 31 січня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	31.01.2023	виконано
2	Вивчення літературних джерел	01.02-15.02.2023	виконано
3	Збір матеріалу на кваліфікаційну роботу	16.02-28.02.2023	виконано
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	01.03-15.03.2023	виконано
5	Виконання першого розділу	31.03.2023	виконано
6	Виконання другого розділу	14.04.2023	виконано
7	Виконання третього розділу	28.04.2023	виконано
8	Формування висновків та рекомендацій	03.05.2023	виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи	10.05.2023	виконано
10	Перевірка роботи на плагіат	12.05.2023	виконано
11	Перевірка роботи керівником	15.05.2023	виконано
12	Одержання відгуку та рецензії	16.05.2023	виконано
13	Попередній захист кваліфікаційної роботи	17.05.-19.05.2023	виконано
14	Подання роботи на кафедру	23.05.2023	виконано
15	Захист кваліфікаційної роботи	30.05.-02.07.2023	виконано

Студент

_____

(підпис)

Артем КОМΠΑНИЄЦЬ

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

_____

(підпис)

Наталія ЗАЦЕПІНА

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Метою кваліфікаційної (дипломної) роботи є дослідження сучасного стану історико-культурної спадщини Київського регіону та перспектив її використання в туристичній діяльності, розробка рекомендацій щодо оптимізації її використання, а також розробка нових програм культурного туризму для формування національної самосвідомості українського суспільства. Основними **завданнями** є надання характеристики історико-культурної спадщини Києва як основного фактору розвитку туризму в регіоні; аналіз сучасного стану історико-культурної спадщини Києва та її використання в туризмі; визначення проблем та перспективних напрямків використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі, розробка нових туристичних програм з використанням історико-культурної спадщини.

Об'єктом наукового дослідження є історико-культурна спадщина Києва.

Предметом дослідження є особливості використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі.

Методи дослідження: системний підхід до аналізу особливостей використання історико-культурної спадщини Києва в сфері туризму. При дослідженні застосовувалися теоретичний пошук (концептуально-порівняльний аналіз, систематизація, порівняння); прогностичний метод, метод системного аналізу та структурно-функціональний метод; описовий та графічний методи.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі акти з питань туристичної діяльності, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували проблеми збереження пам'яток історії та культури в Україні та теоретико-методологічні аспекти розвитку туристичної діяльності, матеріали періодичних видань, статистичні дані, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення результатів полягає в тому, що на основі зробленого аналізу сучасного стану розвитку історико-культурного туризму в

Києві було визначено підходи до оптимізації використання історико-культурної спадщини в Києві та розроблено програму нового історико-культурного туру. Результати дипломного дослідження можуть бути використанні для подальших досліджень історико-культурного туризму щодо розробки програм розвитку туризму в Києві та Київському регіоні, проведення маркетингових досліджень у сфері історико-культурного туризму в Київському регіоні. Теоретичні положення і практичні рекомендації роботи можуть бути використані при викладанні дисциплін «Туристичне краєзнавство», «Туроперейтинг», а також при розробці спеціалізованого курсу «Історико-культурний туризм».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати доповідалися, обговорювалися та отримали схвальну оцінку на студентській науково-технічній конференції університету «Теорія, практика та інновації розвитку туристичної і готельно-ресторанної індустрії» (24-25 травня 2023 року м. Умань); за результатами опубліковані тези.

Структура. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (39 найменувань), одного додатку.

Обсяг. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок комп'ютерного тексту (2,79 авт. арк.), основний зміст викладено на 63 сторінці (2,62 авт. арк.).

Графічний матеріал. Робота містить 14 таблиць.

АНОТАЦІЯ

Компанієць А. Історико-культурна спадщина Києва та її використання в туризмі. – Кваліфікаційна (дипломна) робота.

У роботі надано характеристику історико-культурної спадщини Києва як основного фактору розвитку туризму в регіоні, проаналізовано сучасний стан історико-культурної спадщини Києва та її використання в туризмі, визначено проблеми та перспективні напрямки використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі, розроблено нові туристичні програми з використанням історико-культурної спадщини.

Ключові слова: туризм, спадщина, історико-культурні ресурси, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку, нова туристична програма.

ANNOTATION

Kompaniets A. Historical and cultural heritage of Kyiv and its use in tourism. – Qualification (diploma) work.

The work provides a description of the historical and cultural heritage of Kyiv as the main factor in the development of tourism in the region, analyzes the current state of the historical and cultural heritage of Kyiv and its use in tourism, identifies problems and promising directions for the use of the historical and cultural heritage of Kyiv in tourism, develops new tourist programs with using historical and cultural heritage.

Key words: tourism, heritage, historical and cultural resources, current state, problems and prospects of development, new tourist program.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

див. – дивись

дод. – додаток

ін. – інше

млн. – мільйон

млрд. – мільярд

р., рр. – рік, роки

рис. – рисунок

ст. – століття

табл. – таблиця

тис. – тисяча

% – відсоток

\$ – долар США

т.п. – тому подібне

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИЄВА ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ	12
1.1. Історія становлення, збереження та впливу історико- культурної спадщини Києва на розвиток туризму	12
1.2. Характеристика історико-культурних пам'яток, які найчастіше використовуються в туризмі	17
РОЗДІЛ.2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІСТОРИКО- КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИЄВА ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ	32
2.1. Аналіз сучасного стану історико-культурної спадщини Києва	32
2.2. Аналіз потенціалу культурно-історичної спадщині щодо розвитку туризму в Києві	40
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИЄВА В ТУРИЗМІ	50
ВИСНОВКИ	67
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Історико-культурна спадщина є важливим життєвим ресурсом для розвитку та процвітання територій на місцевому та регіональному рівні, включаючи й туризм. З економічної точки зору туризм є важливим фактором розвитку територій, для яких має важливе значення природний та історико-культурний потенціал. Крім того, завдяки індустрії туризму збільшується обсяг продажів та кількість послуг у суміжних з туризмом галузях (таких як оптова та роздрібна торгівля, будівництво, транспорт, громадське харчування тощо), економіка регіону отримує додаткові доходи.

Туризм також виступає ефективним механізмом збереження та розвитку історико-культурної спадщини людства, сприяє її збереженню та поширенню цінностей, взаєморозумінню та зростанню патріотизму громадян. Реалізація програм використання культурної спадщини регіону в туризмі може впливати на вирішення проблеми сезонних коливань попиту – забезпечення різних форм позасезонних культурних туристичних програм, які включають використання культурних елементів. Туризм можна розглядати як дієвий фактор пізнання історико-культурної спадщини. Тому найбільшу перевагу щодо організації туристичних подорожей надають об'єктам та явищам, занесеним до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Теоретико-методологічні аспекти розвитку туристичної діяльності активно досліджуються вітчизняними і закордонними вченими. Серед яких О.О. Бейдик, Л.Д. Божко, В.Г. Герасименко, В.Ф. Семенов, Д.М. Стеченко, В.К. Федорченко, Л.М. Черчик. Останнім часом вітчизняні вчені приділяють багато уваги проблемі дослідження й збереження пам'яток історії та культури в Україні. Ці питання висвітлюються в наукових працях Гаврилюк С.П., Горбик В.О., Корнієнко В.В., Олійник О., Холодок В.Д. Актуалізація історико-культурної спадщини є важливим чинником не тільки для розвитку

туризму, а також для історичного пізнання, формування національної свідомості та історичної пам'яті українців.

Тому метою дипломного дослідження стало дослідження сучасного стану історико-культурної спадщини Київського регіону та перспектив її використання в туристичній діяльності, розробка рекомендацій щодо оптимізації її використання, а також розробка нових програм культурного туризму для формування національної самосвідомості українського суспільства.

Відповідно до мети дослідження було визначено його основні завдання:

- надати характеристику історико-культурної спадщини Києва як основного фактору розвитку туризму в регіоні;
- проаналізувати сучасного стану історико-культурної спадщини Києва та її використання в туризмі;
- визначити проблеми та перспективні напрями використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі, розробити нові туристичні програми з використанням історико-культурної спадщини.

Об'єктом дослідження є історико-культурна спадщина Києва.

Предметом дослідження є особливості використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі.

Методи дослідження: системний підхід до аналізу особливостей використання історико-культурної спадщини Києва в сфері туризму. При дослідженні застосовувалися теоретичний пошук (концептуально-порівняльний аналіз, систематизація, порівняння); прогностичний метод, метод системного аналізу та структурно-функціональний метод; описовий та графічний методи.

Інформаційна база дослідження: законодавчі акти з питань туристичної діяльності, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували проблеми збереження пам'яток історії та культури в Україні та

теоретико-методологічні аспекти розвитку туристичної діяльності, матеріали періодичних видань, статистичні дані, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення результатів полягає в тому, що на основі зробленого аналізу сучасного стану розвитку історико-культурного туризму в Києві було визначено підходи до оптимізації використання історико-культурної спадщини в Києві та розроблено програму нового історико-культурного туру. Результати дипломного дослідження можуть бути використані для подальших досліджень історико-культурного туризму щодо розробки програм розвитку туризму в Києві та Київському регіоні, проведення маркетингових досліджень у сфері історико-культурного туризму в Київському регіоні. Теоретичні положення і практичні рекомендації роботи можуть бути використані при викладанні дисциплін «Туристичне краєзнавство», «Туроперейтинг», «Актуальні проблеми національного ринку туристичних послуг», а також при розробці спеціалізованого курсу «Історико-культурний туризм».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати доповідалися, обговорювалися та отримали схвальну оцінку на студентській науково-технічній конференції університету «Теорія, практика та інновації розвитку туристичної і готельно-ресторанної індустрії» (24-25 травня 2023 року м. Умань); за результатами опубліковані тези..

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (39 найменувань). Загальний обсяг роботи – 67 сторінок комп'ютерного тексту (2,79 авт. арк.), основний зміст викладено на 63 сторінці (2,62 авт. арк.). Робота містить 14 таблиць.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА КИЄВА ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

1.1. Історія становлення, збереження та впливу історико-культурної спадщини Києва на розвиток туризму

Пам'ятки історії та культури належать до властивостей, які своїм існуванням впливають на почуття, мораль і етичність людини, поєднуючи в собі наукову та просвітницьку функції. Залежно від своєї освіти, загальної культури, професійної підготовки та напряму мислення різні люди бачать різні аспекти та характеристики в одній й тій ж пам'ятці. Загалом нерухомі пам'ятки історії та культури є важливою частиною культурного надбання та спадкоємності у розвитку культури, сприяють формуванню особистості та значною мірою визначають духовний потенціал нації.

У туризмі існує досить прагматичний підхід до регіональних історико-культурних цінностей – їх поміщають у так звані рамки культурної цінності або культурної спадщина [8]. Більшість вчених у цій галузі вважають, що багатство історико-культурної спадщини можна і потрібно використовувати для створення додаткової вартості через культурні цінності в туризмі, враховуючи його економічну відмінність від культурної або музейної діяльності зі слабкою комерційною базою, що може стати ефективним інструментом у цьому питанні [9]. Відповідно до статті 4 Глобального етичного кодексу туриста «Туристична діяльність повинна плануватися таким чином, щоб сприяти збереженню та розвитку традиційних культурних продуктів, ремесл і фольклору, а не вести до їх виродження та стандартизації» [12].

Пам'ятка, яка не була правильно збережена, яка не використовується, не відпрацьовує, поступово зникає і втрачається своє значення. Участь в

туристичній атракційній діяльності включає історичну пам'ятку у сфері людської культури як винятковий прояв людської діяльності, який необхідно зберегти для майбутніх поколінь. Захований в історико-культурній спадщині економічний потенціал може і навіть повинен бути використаний в сучасній економічній системі. Наприклад, залучення пам'яток історії та культури у туристичну індустрію дає можливість отримати від цього певні кошти на їх обслуговування, відновлення або ремонту.

За наявністю пам'яток і кількістю історичних, архітектурних та культурних шедеврів, про Україну без перебільшення можна сказати, що вона володіє багатою історико-культурною спадщиною. На державному обліку перебуває понад 147 тис. пам'яток археології, історії, архітектури, містобудування та творів монументального мистецтва. Багато пам'яток мають національне значення і включені до реєстру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, наприклад Києво-Печерська лавра та Софія Київська [10].

Вивчення та збереження пам'яток історії та культури має давні традиції. Але в попередні десятиліття дослідження з теорії та історії культури тривалий час залишалися поза увагою держави, мало уваги приділялося вивченню, збереженню та використанню нерухомих пам'яток, що часто сприймалося як відволікання від вивчення насущних проблем сучасності. Останніми роками деякі пам'ятки страждали та іноді й досі страждають від браку уваги до них через вкрай недостатнє виділення коштів на їх збереження. Але згодом, завдяки створенню та роботі різноманітних асоціацій, комісій та спеціалізованих груп, пам'ятко-охоронна діяльність в Україні та Києві активізувалась.

Українці почали активно обговорювати питання збереження пам'яток після відродження країни з руїн Другої світової війни. Так, завдяки наполегливості у 1966 році було створено Товариство охорони пам'яток історії та культури України, яке зробило вагомий внесок у справу збереження історико-культурної спадщини. В Україні з 1972 р. розпочато підготовчу роботу щодо генерального паспорта пам'яток історії та культури, але вона

виконувалася повільно і неповно. А у 1978 році було прийнято «Закон про охорону та використання пам'яток історії та культури», але це мало змінило трагічну долю більшості пам'яток. Проте після відповідного рішення Уряду України у 1982 р. було зроблено перші кроки для підготовки Зводу пам'яток. Почала діяти Головна редакція, а потім обласні редакції (у містах – Києві та Севастополі). Збірка структурно побудована за географічним принципом – кожна область готує відповідний том.

Том, присвячений місту Києву, складається з 2 книг (1 книга складається з двох частин, 2 книга Київський некрополь). Передмова до всього багатотомного видання міститься в томі «Київ». Це надало йому статус головного, що історично та адміністративно виправдано, таким він є зараз, оскільки Київ завжди був центром тяжіння на українській території. Столиця держави України. Решта регіональних томів складено за алфавітом назв регіонів незалежно від часу їх виходу. В рамках цієї роботи відділом історико-краєзнавчої діяльності Українського історичного інституту спільно з іншими установами підготовлено збірники наукових статей щодо вивчення та збереження історико-культурної спадщини окремих регіонів та міста Києва [10].

Зараз проблеми збереження історичного середовища та національної культурної спадщини в Україні набувають міжнародного значення. Як наслідок, була високо оцінена робота українських реставраторів та дослідників, а, наприклад, Гамбурзька фундація нагородила Золотою медаллю Європи з охорони історичних пам'яток Національний заповідник «Софія Київська».

Однією з найрозвиненіших країн епохи середньовіччя була Київська Русь – перше державне утворення східних слов'ян 9-13 ст. Археологічні дослідження, здійснені у зв'язку з підготовкою Зводу, виявили реальну картину стану збереженості давніх пам'яток. Цей стан украї незадовільний, насамперед, стародавніх курганів, городищ, земляних валів, селищ і могильників. Так, зникли курганні могильники біля с. Мар'янівки на

Київщині (понад 400 насипів), селище 8-9 ст. біля с. Ходосівки під Києвом та сотні інших пам'яток. Стан збереження в Україні археологічних пам'яток, які є не тільки культурним надбанням народу, а й єдиним джерелом для висвітлення нашої стародавньої історії, потребує необхідних змін. Також важливими пам'ятками є споруди державного устрою і суспільного життя належать, також споруди, пов'язані з розвитком самоврядування в Україні часів середньовіччя – ратуші, будинки судових установ. Це саме стосується і меморіальних об'єктів, які ілюструють виникнення нових державних і громадських, фінансово-економічних структур в Україні у 19 – на початку 20 ст. Йдеться про думи, земства, дворянські й купецькі зібрання, торговельні й фінансові біржі, в діяльності яких брали участь відомі політичні та громадські діячі, підприємці, представники освіти, науки, культури [10].

Крім того, дослідники приділили значну увагу пам'яткам науки і культури. Пов'язані з життям та діяльністю вчених, письменників, педагогів, художників, акторів, вони свідчать про духовний розвиток нації, її культурний та науковий потенціал. Серед значної кількості цих пам'яток важливе місце посідають наукові та навчальні заклади, яким принесли славу їхні викладачі та учні. Це, насамперед, такі найвідоміші навчальні заклади в Україні, як Києво-Могилянська академія, Острозька школа та ін. В багатьох навчальних, наукових і лікувальних установах збереглися кабінети видатних учених, дослідження й опис яких значно збагатять їх історично-культурну цінність [26].

Історико-культурна спадщина Києва – це набір унікальних пам'яток архітектури, мистецтва та культурних традицій, які формувалися протягом багатьох років та зберігають стародавні відбитки історії міста. Ця спадщина включає такі знакові об'єкти, як Києво-Печерська лавра, Софійський Собор, численні музеї, галереї, парки та місця громадського користування. Для формування туристичних потоків історико-культурна спадщина Києва виступає як основний чинник, який приваблює туристів з різних куточків світу. Туристи цікавляться мистецтвом, культурою та історією міста, а

історико-культурні пам'ятки Києва пропонують унікальну можливість дізнатися більше про нього. Організовані тури історичними місцями Києва, піші та культурні маршрути є певним засобом, завдяки якому туристи можуть отримати доступ до історико-культурної спадщини міста. Разом з тим, неорганізовані туристи можуть вивчати пам'ятки на власний смак, використовуючи інформаційні ресурси або електронні пристрої для отримання інформації про місця, які вони хочуть відвідати.

Таким чином, історико-культурна спадщина Києва має прямий вплив на формування туристичних потоків, залучаючи туристів із різних країн у пошуках унікального туристичного досвіду. Разом з тим, збереження та розкриття цієї спадщини потребує уваги та турботи з боку органів влади та спільноти, щоб забезпечити майбутній розвиток та зростання туризму у місті. Тому слід визначити, що історико-культурна спадщина Києва є одним із головних привабливих чинників для туристів, які приїжджають у цей регіон. Історико-культурна спадщина Києва виявляє багатство та різноманіття. На території міста є безліч пам'яток архітектури, історії та культури, які приваблюють туристів з усього світу [10].

Крім того, на території Київщини є безліч замків, палаців та садиб, які є пам'ятками архітектури та історії. Наприклад, замок в Узині, палац у Радомишлі, садиба у Межигір'ї та багато інших. Також на території Київщини є безліч музеїв, які розповідають про історію та культуру регіону. Наприклад, Музей народної архітектури та побуту у Пирогові, Музей історії Києва, Музей Тараса Шевченка та багато інших. Однак, незважаючи на багатство історико-культурної спадщини Київщини, деякі пам'ятники перебувають у поганому стані та потребують реставрації. Крім того, деякі пам'ятники знаходилися в зоні збройного конфлікту, що ускладнює їх збереження та доступність для туристів. Таким чином, слід визначити основні тематичні напрями використання культурно-історичної спадщини Києва щодо розвитку туризму (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1. – Основні тематичні напрями використання культурно-історичної спадщини Києва щодо розвитку туризму

Історичні напрями	Характеристика
Історія Київської Русі	Київ вважається стародавньою та головною столицею давньої Русі, що робить його історію важливим та популярним об'єктом інтересу багатьох туристів. У цьому напрямі можуть бути відзначені значні історичні пам'ятки, як-от Києво-Печерська Лавра та Софійський собор, які є найбільш значущими символами стародавньої епохи
Історія Другої Світової війни	Київ був сильно зруйнований, коли нацистська Німеччина захопила місто в 1941 році. Такі значні пам'ятки, як Бессарабська площа та трагічний Бабин Яр, нагадують туристам про жахіття, що сталося у роки війни
Історія культури та мистецтва	Як центр української культури Київ є ідеальним місцем для вивчення історії українського мистецтва. Музей Михайла Булгакова, Київський оперний театр та музей живопису ім. Андрія Шептицького – цікаві місця, де можна ознайомитись із значущими для української культури особистостями та витворами мистецтва
Історія релігії	Київ – центр православ'я в Україні. Києво-Печерська Лавра, Моці Печерських святих, Патріарший Собор Святої Софії – значущі місця релігійного паломництва не лише для місцевих віруючих, а й для туристів, які хочуть познайомитись із українським православ'ям!
Історія гастрономії	Українська кухня, багата на різні страви з національними специфічними інгредієнтами, є однією з найвідоміших у світі. Відомі місця гастрономічних експериментів у Києві: Поділ (багато ресторанів тут поєднують смак із традиційним минулим міста) та Бессарабський ринок (один із найбільших ринків, де можна придбати національні українські продукти)

Історія Києва настільки багата, що перерахування всіх цікавих місць, монастирів, музеїв, парків, ресторанів та інших визначних пам'яток потребує більш глибокого дослідження та більше часу.

1.2. Характеристика історико-культурних пам'яток, які найчастіше використовуються в туризмі

Київ – столиця України та місто з багатою історією та культурою. Київ – одне з найдавніших міст Європи, яке має багату історичну та культурну

спадщину, яка приваблює туристів з усього світу. У Києві є безліч історичних та культурних пам'яток, таких як Києво-Печерська Лавра, Софійський собор, Золоті ворота, Андріївський узвіз, Майдан Незалежності та багато інших.

Однією із найпопулярніших пам'яток є Києво-Печерська Лавра – монастирський комплекс, заснований у XI столітті. Він є одним із головних центрів православ'я в Україні та приваблює безліч туристів своєю архітектурою, історією та релігійним значенням. Іншим популярним пам'ятником є Софійський собор – один із найстаріших і найзначніших храмів Києва. Він був побудований у XI столітті і є чудовим прикладом давньоруської архітектури. Собор приваблює туристів своєю красою та історичним значенням. Також варто відзначити Золоті ворота – символ Києва та одну з найвідоміших пам'яток міста, збудовані в XI столітті та є важливим історичним об'єктом. Золоті ворота приваблюють туристів своєю красою та історичним значенням.

Загалом популярні історико-культурні пам'ятки Києва відіграють важливу роль у розвитку туризму у місті, будучи головними визначними пам'ятками міста та приваблюючи багато туристів. Завдяки цим пам'ятникам Київ стає дедалі популярнішим туристичним напрямком. Таким чином, під час дослідження складено список пам'яток Києва в порядку зростання їх рейтингу відвідування туристами та гостями столиці:

– Києво-Печерська Лавра – це найбільший православний монастирський комплекс, заснований у XI столітті та розташований у мальовничому місці біля підніжжя стародавньої київської гори. Монастирський комплекс включає численні храми та монастирі, знаменитий своїми печерами, де поховані церковні діячі та вшановані святі. Лавра одна із найбільш значних і масштабних культурних об'єктів міста та держави загалом. Тут знаходиться багато стародавніх храмів, музеїв, майстерень, які неодмінно привертають увагу туристів. Особливо вражаючими є катакомби

Лаври, в яких знаходяться останки ченців та святих, а також прикрашені настінними розписами та фресками;

– Золоті ворота – це брама, історична пам'ятка Києва, яка збереглася з давніх часів яка є символом міста Києва. Вона є частиною стародавньої міської фортеці та була побудована у 1037 року, а потім перебудовано 1982 року, до відзначення 1500-річчя заснування Києва. Поряд знаходиться пам'ятник князю Володимирі Святому, а також музей історії Києва, де зберігаються численні експонати, пов'язані з історією розвитку міста, та який є обов'язковим місцем для туристичних відвідин;

– Софійський собор – це красивий православний храм, який був побудований в XI столітті, служив церковним та культурним центром у Середньовіччі, й зараз є однією з найвідоміших і найзначніших релігійних споруд у Києві та одним із найдавніших історичних об'єктів у місті. Храм прикрашений яскравими мозаїками та фресками, а також зберігає численні реліквії. Він служив офіційним храмом Київської Русі та був місцем коронації та поховання властителів Київського князівства;

– Андріївський узвіз – це одна з найстаріших вулиць Києва, яка починається біля Золотих воріт та веде до Дніпра, з'єднуючи Верхнє місто з Подолом, поряд зі станцією метро «Площа Конституції». Узвіз насичений культурою, мистецтвом, архітектурою та магазинами сувенірів;

– Михайлівський Золотоверхий монастир – будівля з золотими куполами, відремонтована в 2002 році. Він був заснований ще в 1108, а ім'я дано на честь архангела Михайла;

– Свято-Володимирський собор – це один із найбільших та найкрасивіших православних храмів Києва, а також один із найстаріших храмів Києва, збудований у XII столітті, та був перебудований у 1862 році. Храм є прикладом класичного українського барокового стилю;

– Музей історії міста Києва – це музей міста, який пропонує відвідувачам унікальну нагоду побачити експонати та артефакти, пов'язані з історією Києва, починаючи з Київської Русі і до наших днів;

– Київська фортеця – найбільша земляна фортифікаційна споруда у світі. Замок такий великий, що краю його не видно. Деякі частини ховаються у вузьких вуличках і двориках столиці. Тут відбувалося багато історичних подій, а багато будівель слугували в'язницями, складами, лікарнями і фактично оборонними спорудами. Тут можна відвідати музей і дізнатися більше про історію України, якщо знайти усі складові замку, розкидані по історичній частині Києва. Цікаво, що Київська фортеця ніколи не брала участі у бойових діях;

– Концертний зал імені В.С. Маяковського – збудований у 1952 році, це один з найбільших концертних залів у світі, він вміщує до 3500 осіб, і широко відомий своєю унікальною акустикою;

– Печерський водосклад – пам'ятка архітектури, збудована у 1874 році для організації водопостачання міста. Зараз це культурний комплекс і один із найбільш фотографованих об'єктів у Києві.

– Київський палац спорту – один із найвідоміших київських спортивних комплексів, збудований у 1960 році. Він є унікальним взірцем архітектурного стилю 1960-х років, американського бруталізму;

– Круглоуніверситетська будівля – пам'ятка архітектури, збудована у 1837-1843 роках, є історично значущою будівлею з червоної цеглини, розташованою в центрі Києва, знаходиться навпроти Золотих воріт;

– Хрещатик – це головна центральна вулиця Києва, завдовжки майже один кілометр, на якій розташовані численні магазини, ресторани та розважальні заклади. Це місце для прогулянок, відпочинку, шопінгу та смачної української кухні. Ви можете знайти багато ресторанів, кафе, барів та магазинів на цій знаменитій вулиці, а також знаменитий парк Шевченка. Тут також є безліч музеїв, галерей та інших культурних закладів. На ній знаходяться також відомі історичні будівлі, такі як Будинок із химерами та статуя Богдана Хмельницького;

– Майдан Незалежності – це центральна площа Києва, яка була місцем багатьох історичних подій, включаючи Помаранчеву революцію у 2004 році та революцію гідності 2014 року;

– Контрактова площа – це одне з наймальовничіших місць у Києві, де знаходяться деякі з найкрасивіших будівель: дворянський будинок Паші, збудований у 18 столітті, та будівля Торгового дому Гуцулія [26].

У Києві дуже багато історико-культурних пам'яток, які приваблюють туристів із різних країн світу. Загалом Київ є дуже цікавим містом для туристів, в якому є безліч історико-культурних цінностей та пам'яток, які багато людей прагнуть побачити. Серед багатьох історико-культурних пам'яток Києва є кілька, які, на думку багатьох експертів, заслуговують на більшу увагу, але найчастіше забуті та неправильно оцінені туристами. Ось кілька прикладів:

– Житній ринок – унікальне і цікаве місце, яке було побудовано в 19 столітті в Старому місті. Ринок є історичною та культурною пам'яткою, яку визнано єдиною у своєму роді по всій Європі;

– Лаврська галерея – розташована в будівлі Києво-Печерської лаври, є колекцією творів українського мистецтва від епохи Київської Русі до сучасності;

– Підземне місто – це система підземних тунелів, яка складалася з тунелів, мала зіграти роль бомбосховища у разі будь-якої загрози. Тунелі підземного міста були використані в різні часи в історії Києва, включаючи період Другої світової війни;

– Музей-ансамбль Пирогово – один із найбільших та найцікавіших музеїв на відкритому повітрі у світі, який розташований за 15 км від міста. Цей музей є справжнім сільським життям України з 16-го до 20 століття, де можна побачити всі види національного одягу, ремесла, побут та звичаї, мешканець погоди, мірошник, коваль, тесляр та багатьох інших персонажів української культури.

Причини, через які ці місця не так популярні серед туристів, можуть бути різними: від низької розвиненості туристичної інфраструктури до простого невміння просувати та популяризувати ці об'єкти. Однак вони все ще залучають туристів з регіонів України та багатьох країн світу, і популяризація цих місць має бути продовжена у майбутньому.

Окрім цього влада міста постійно прагне розширювати можливості для туризму. Це означає, що організатори надають відвідувачам нові можливості, щоб ознайомитися з унікальними культурними та історичними моментами, наприклад, організація культурних фестивалів, музеї, концерти та театральні постанови. Тим не менш, є також деякі проблеми, такі як недостатня інфраструктура для туризму, мовний бар'єр та інші перешкоди. Вирішення цих проблем сприяло б ще більшому розвитку туризму у місті. Загалом можна сказати, що історико-культурний туризм у Києві стабільно зростає останніми роками та й далі буде продовжувати розвиватися, що вказує на великий потенціал для майбутнього цього напрямку.

Київ має довгу історію, яка знаходиться у центрі уваги історико-культурного туризму. Київ є одним із найстаріших міст у Європі та насичений вибірковими архітектурними пам'ятками, історичними будівлями, мистецтвом та культурними традиціями. Інтерес до історико-культурного туризму у Києві стабільно зростає. Місто відвідують туристи з усього світу, щоб насолодитися архітектурою, культурою та історією. Існують безліч екскурсійних маршрутів, які полегшують доступ до найбільш популярних туристичних визначних пам'яток, таких як Києво-Печерська лавра, Софійський Собор, Майдан Незалежності, Андріївський узвіз та інші. Цей список не є вичерпним, і в Києві є безліч інших прекрасних місць для відвідування та відпочинку. Найпопулярніші історико-культурні пам'ятки Києва відіграють важливу роль у розвитку туризму у місті. Вони приваблюють туристів з усього світу та є головними пам'ятками міста.

Крім іншого, у Києві можна відвідати безліч музеїв, галерей та театрів, які представляють багате культурне життя міста. Так, в дослідженні визначено перелік найбільш відомих та відвідуваних музеїв Києва:

- Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» – музей-центр, присвячений сучасному українському мистецтву та кераміці;
- Музей мікромініатюр Миколи Сядристого – на території Києво-Печерської Лаври, присвячений роботам майстра, які всі виконані вручну за технологією, придуманою ним особисто для кожного виду робіт. Мініатюри мають неймовірні деталі, які роблять їх унікальними;
- Національний художній музей України – знаменитий музей образотворчих мистецтв, розташований у будівлі Андріївського монастиря;
- Музей популярної науки і техніки «Експериментаніум» – навчально-розважальний центр, який має велику кількість інтерактивних експонатів, присвячених механіці, оптиці, електриці, магнетизму та акустиці, крім того, є розділ анатомії, розділ «Таємниці води», розділ «Нові технології» та оновлена виставка «Механіка да Вінчі». У музеї також є лабораторії оптичних ілюзій, пазлів, лазерів та дзеркал;
- Національний музей історії України – виставлені експонати, що відображають історію України з найдавніших часів до наших днів;
- Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця» – музей фортифікації, багато його споруд тісно пов'язані з історією громадських визвольних рухів в Україні;
- Державний Музей історії України у Другій світовій війні – Меморіальний комплекс;
- Музей історії Києва – музейно-виставковий комплекс із постійної історичної експозиції та виставкового центру, в якому представлені виставки сучасного мистецтва поряд із пізнавальними, історичними та соціальними проектами;
- Музей Київського метрополітену – представлена експозиція щодо різних аспектів історії та щоденної роботи Київського метрополітену;

– Музей сучасного мистецтва України – понад 6000 творів українського живопису, графіки, скульптури та декоративно-ужиткового мистецтва ХХ-ХХІ ст.;

– Національний центр аерокосмічної освіти молоді ім. О.М. Макарова. Навчально-виставковий комплекс;

– Музей театрального та музичного мистецтва України – музей, експонати якого пов'язані з оперою, балетом, драмою;

– Музей Михайла Булгакова – музей, розташований у будинку, де письменник жив у Києві, унікальна експозиція якого була створена на квартирі, де жив і створював свої літературні твори знаменитий письменник Михайло Булгаков та присвячений його творчості. Музей тепер зберігає та представляє широку колекцію фотографій, копії документів, книги та багато інших артефактів. Зараз це один із найпопулярніших музеїв у місті, яке часто відвідують туристи.

– Музей музичних інструментів – музей, експонати якого пов'язані з різними музичними інструментами;

– Музей Григорія Сковороди – музей, присвячений життю та творчості Григорія Сковороди, знаменитого українського філософа та поета.

Кожен із музеїв має свою унікальність та цікавість для відвідувачів, а також свою аудиторію та сферу діяльності. Таким чином, історико-культурна спадщина Києва є не лише привабливим фактором для формування туристичного руху, а й важливим елементом розвитку туризму у цьому регіоні. Розвиток туризму у Києві також сприяє процесу збереження та відновлення історичних та культурних пам'яток, а також створенню нових робочих місць та збільшенню доходів міста. Окрім цього місто постійно прагне розширювати можливості для туризму. Це означає, що організатори надають відвідувачам нові можливості, щоб випробувати унікальні культурні та історичні моменти, наприклад, організатори культурних фестивалів, музеї, концерти та театральні портали.

У Києві багато старовинних особняків, які заслуговують на вашу увагу. Навіть якщо мандрівник досвідчений і вже не вперше відвідує столицю, все ж деякі з цих споруд його здивують. Обов'язково необхідно додати наступне до контрольного списку відвідування культурних пам'яток столиці: Будинок плачучої вдови (вул. Лютеранська, 23); Арабський дім (вул. Пилипа Орлика, 1/15); Рожевий замок (вул. Шовковична, 19); замок Лапинських (вул. Гончара, 60); будинок Титанів і Ангелів (вул. Городецького, 9); будинок Ягимського (вул. Гоголівська, 23). Однак, багато історичних об'єктів в даний час перебувають у поганому стані, потребують реставрації та покращення для того, щоб зберегти історичну спадщину регіону та залучати туристів. Визначні пам'ятки Київщини мають високу цінність для розвитку туризму в регіоні. Київ є одним із найпопулярніших туристичних напрямків в Україні, і його визначні пам'ятки приваблюють безліч туристів з різних країн світу [25].

Парк Київська Русь є одним із найпопулярніших туристичних місць у Києві. Його цінність для туризму полягає в тому, що він є унікальним історичним і культурним об'єктом, який дозволяє відчувати атмосферу древньої Русі. У парку розташовані безліч визначних пам'яток, таких як фортеця, палац князів, церква, будиночок баби Яги та багато іншого. Усі вони є репліками стародавніх споруд, створених у період Київської Русі. Завдяки цьому туристи можуть отримати унікальну нагоду познайомитися з історією та культурою цього періоду. Крім того, у парку проводяться різноманітні заходи, такі як виставки, концерти, театралізовані вистави та майстер-класи. Вони дозволяють ще глибше поринути в атмосферу давньої Русі та отримати незабутні враження.

Таким чином, парк Київська Русь є важливим історико-культурним об'єктом туристичної інфраструктури Києва, який приваблює безліч туристів із різних країн світу. Його цінність полягає в унікальності історичної та культурної спадщини, яку він представляє, а також у можливості поринути в атмосферу давньої Русі та отримати незабутні враження [26].

Свято-Троїцький Іонінський монастир – монастир розташований на пагорбі в старій частині Києва. З пагорбів видно великий розлив Дніпра і чернігівські ліси, що тягнуться за обрій. Існує легенда, що тут побував перший просвітител ь Русі апостол Андрій Першозванний. Тут великий князь Всеволод Ярославович, онук святого Володимира, у 1071 році збудував церкву в ім'я Архангела Михаїла, а вище, на вершині найвищої гори Києва, збудував своє примітивне «Червоне подвір'я». Поряд з ним князь любив полювати на диких звірів, від чого вся територія отримала свою назву – Звіринець.

Національний парк Голосіїво є одним із найпопулярніших туристичних місць у Києві. Його цінність для туризму полягає в тому, що він є унікальним природним об'єктом, який дозволяє відчутти красу та багатство природи України. У парку розташовано безліч визначних пам'яток, таких як озера, річки, ліси, поля та багато іншого. Усі вони є унікальними природними об'єктами, які становлять різноманітність флори та фауни України. Завдяки цьому туристи можуть отримати унікальну можливість познайомитись із природною спадщиною України. Крім того, у парку проводяться різноманітні заходи, такі як екскурсії, піші прогулянки, велосипедні прогулянки та багато іншого. Вони дозволяють ще глибше поринути у красу та багатство природи України та отримати незабутні враження. Таким чином, національний парк Голосіїво є важливим об'єктом туристичної інфраструктури Києва, який приваблює безліч туристів із різних країн світу. Його цінність полягає в унікальності природної спадщини України, яку він представляє, а також у можливості поринути у красу та багатство природи України та отримати незабутні враження [25].

Музей історії Київської юстиції є одним із найцінніших об'єктів туристичної інфраструктури Києва. Його цінність для туризму полягає в тому, що він є унікальною пам'яткою історії та культури України. У музеї можна побачити багато експонатів, таких як документи, фотографії, предмети, пов'язані з історією київської юстиції. Всі вони є унікальними

об'єктами історії, які представляють її різноманітність та багатство. Завдяки цьому туристи можуть отримати унікальну можливість познайомитися з історичною спадщиною України та дізнатися більше про її культуру. Крім того, в музеї проводяться різноманітні заходи, такі як екскурсії, лекції, семінари та багато іншого. Вони дозволяють ще глибше поринути в історичну спадщину України та отримати незабутні враження. Таким чином музей історії Київської юстиції є важливим об'єктом туристичної інфраструктури Києва, який приваблює безліч туристів з різних країн світу. Його цінність полягає в унікальності історичної спадщини України, яку він представляє, а також у можливості поринути у культурне багатство України та отримати незабутні враження [26].

Крім пам'яток самого міста не менш важливу роль щодо розвитку місцевого туризму грає історико-культурна спадщина всієї Київщини як туристичного регіону. Київська область – це регіон, багатий на історичні пам'ятки та культурні об'єкти. Та говорячи про замки в Україні, більшість із нас, мабуть, згадає Західну Україну чи замки Кам'янця-Подільського, рідше – про історичні садиби в Одесі. Але лише найдопитливіші любителі історії чи досвідчені мандрівники згадають Київську область. Проте замки Києва та області варті уваги: багато споруд добре збереглися та славляться своєю незвичайною історією. Сьогодні вашій увазі добірка найцікавіших старовинних садиб, палаців і замків, які можна побачити в столиці та околицях. Наразі загальний перелік пам'яток житлової архітектури та пам'яток культури Київщини представляється наступним чином:

– Замок у Білій Церкві – одне з найзначніших та найзнаменитіших місць у Київській області. У другій половині 17 і в 18 ст. Білоцерківська фортеця складалася з двох частин – верхнього і нижнього замків. Нижня фортеця була розташована на місці сучасних перехресних доріг. Білоцерківська фортеця та фортеця були епіцентром усіх збройних конфліктів, що точилися на території нашого краю в той час, завдяки своєму стратегічному розташуванню на головних перехресних шляхах. Ця фортеця

була кіннотою Кримського ханства, Речі Посполитої, бачили найманців з половини Європи, московських воєвод з рушницями та калмицькою кіннотою, козацьке військо Криштофа Косинського, аж до Семерія Наливайка, Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького та Пилипа Орлика та усіх його наступників. Після тривалого періоду занедбаності та занепаду, замок передано під керування місцевій громаді, яка зайнялася його відновленням і тепер він відкритий для відвідувачів;

– Маєток фон Мекків у селі Копилів, дача барона фон Мекка, славиться багатою історією та цікавою архітектурою. Двоповерхова будівля з невеликою терасою та мансардою була збудована наприкінці XIX століття відомим магнатом, колекціонером та власником залізниці Карлом фон Мекком. Часто бували композитор Чайковський та інші знаменитості того періоду, з якими дружила родина барона. Під час німецької окупації в будівлі розташовувався штаб фашистів і лікарня. Як і багато інших історичних пам'яток, маєток фон Мекків сьогодні знаходиться в напівруїнах. Але навіть зараз він приваблює мандрівників своїм старовинним дизайном фасаду, мереживним різьбленням по дереву та можливістю прогулянок у великому красивому парку;

– Маєток Остен-Сакенів у селі Мироцьке – занедбаний замок під Києвом першої половини XIX століття сьогодні перебуває у жалюгідному стані. Будівля мала багато власників. За радянських часів тут розташовувався дитячий садок, клуб і сільська рада. Після великої пожежі 2000 року все внутрішнє оздоблення, меблі та старовинні предмети палацу були знищені. Величний особняк стоїть у руїнах, але все ще приваблює туристів та любителів історії. Він зберіг залишки своєї слави: прекрасні колони та скульптури на фасаді. Тут можна прогулятися, дивлячись на руїни, відпочити в парку, що оточує особняк, або влаштувати елегантну фотосесію;

– Садиба Хоецьких знаходиться в селі Томашівка, чудово збережена садиба з більш ніж 100-літньою історією, повністю відреставрована в 2000 році. Палац оточує мальовничий парк зі скульптурами та клітками для птахів.

Також на території комплексу є монастир і невеликий зоопарк. Варто помилуватися унікальними фресками всередині палацу, а потім приємно прогулятися парком, розглядаючи численні статуї, розкішні клумби, затишні альтанки. Поціновувачів архітектури порадує нестандартне планування палацу. Сюди можна приїжджати з дітьми, адже на території вільно розгулюють екзотичні птахи: страуси, павичі та ін. Рекомендовано: оскільки територія палацу знаходиться під управлінням монастирю, необхідно дотримуватися певних правил поведінки. Наприклад, тут не можна знімати або носити відвертий одяг (короткі спідниці, оголені плечі, шорти тощо);

– Замок Річарда – чудова будівля в стилі англійської готики, як і личить замку, що славиться своїми містичними легендами і багатою історією. Будинок-вежа на Подолі була побудована в 1902 році і завжди приваблювала відомих особистостей: у різні часи тут жили художники і письменники. Замок Річарда також відомий кількома загадковими смертями мешканців. З цієї причини довгий час вважалося, що будинок є зловісним і наповненим привидами. Сьогодні ця чудова будівля пустує, і побачити її можна лише ззовні. Цікавий факт: досі достеменно невідомий автор цього замку. За деякими даними, це відомий архітектор Городецький. Згідно з іншими версіями, його вкрали з Санкт-Петербурга. Таємницю загадкових «виючих привидів», які лякали гостей, розкрив один із мешканців будинку, історик Степан Голубєв. У димарі він виявив яечну шкаралупу, яка видавала такі звуки, коли крізь неї проходив вітер. За легендою, будівельники помстилися, бо підрядник не до кінця з ними погодився;

– Фортеця у Козині є одним із найбільш значущих історичних об'єктів туристичної інфраструктури України. Цікаво, що хутір Козин до 1787 року був власністю Києво-Печерської лаври. Цінність фортеці для туризму полягає в тому, що вона є унікальною пам'яткою історії та культури України. У фортеці можна побачити безліч визначних пам'яток, таких як стіни, вежі, ворота, капелу та багато іншого. Усі вони є унікальними архітектурними об'єктами, які становлять історичну та культурну спадщину України. Завдяки

цьому туристи можуть отримати унікальну нагоду познайомитися з історичними та культурними традиціями України. Крім того, у фортеці проводяться різноманітні заходи, такі як виставки, концерти, фестивалі та багато іншого. Вони дозволяють ще глибше поринути в історичну та культурну спадщину України та отримати незабутні враження. Таким чином, фортеця в Козині є важливим об'єктом туристичної інфраструктури України, який приваблює безліч туристів із різних країн світу. Її цінність полягає в унікальності історичної та культурної спадщини України, яку вона представляє, а також у можливості поринути в історичні та культурні традиції України та отримати незабутні враження;

– Замок-музей Радомисль – історичний замок, розташований за 40 км від Києва (хоча це вже й Житомирська область), який приваблює туристів своєю гарною архітектурою та цікавими експозиціями. У замку Радомисль розташований єдиний в Україні Музей української домашньої ікони та давнини «Душа України», всього налічується близько 5000 одиниць експонатів з усіх регіонів України. Завдяки своєму унікальному розташуванню на скелястому виступі, оточеному водою, між двома природними водоспадами на берегах річки Мика, замок і його парк є справжнім еко-курортом. Замок Радомисль розташований посеред ландшафтного парку в оточенні хвойного лісу. Відчуйте легкість і глибину найчистішого і цілющого повітря в будь-який час року. Зона парку з усіх боків оточена водоймами, що сприяє формуванню виключно здорового мікроклімату. Як і в давнину, б'ють джерела, навколо яких ростуть десятки рідкісних видів рослин. Та природа ділиться з відвідувачами своєю силою, гармонією та спокоєм;

– Музей природи в Ірпені є одним із найцінніших об'єктів туристичної інфраструктури України. Його цінність для туризму полягає в тому, що він є унікальною пам'яткою природи та екології України. У музеї можна побачити безліч експонатів, таких як тварини, рослини, мінерали та багато іншого. Всі вони є унікальними об'єктами природи, які представляють її різноманітність

та багатство. Завдяки цьому туристи можуть отримати унікальну можливість познайомитися з природною спадщиною України та дізнатися більше про її екологію. Крім того, в музеї проводяться різноманітні заходи, такі як екскурсії, лекції, семінари та багато іншого. Вони дозволяють ще глибше поринути у природну спадщину України та отримати незабутні враження. Таким чином музей природи в Ірпені є важливим об'єктом туристичної інфраструктури України, який приваблює безліч туристів з різних країн світу. Його цінність полягає в унікальності природної спадщини України, яку він представляє, а також у можливості поринути у природну красу та багатство України та отримати незабутні враження [26].

Таким чином, слід зазначити, що на Київщині є певні знамениті місця, які обов'язково варто відвідати під час відвідування столиці. Ці місця мають велику історичну та культурну цінність, і вони можуть допомогти залучити велику кількість туристів у регіон. Крім того, туризм може бути важливим джерелом прибутку для регіону. Туристи, які відвідують Київщину, можуть витратити гроші на проживання, харчування, покупки та інші послуги, що сприятиме економічному розвитку регіону. Загалом пам'ятки Київщини мають велику цінність для розвитку туризму в регіоні та можуть бути важливим джерелом доходу для місцевої економіки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИЄВА ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

2.1. Аналіз сучасного стану історико-культурної спадщини Києва

У сфері гостинності у Києві можна виділити кілька особливостей. По-перше, розвинена інфраструктура: у Києві багато готелів, хостелів, готелів, апартаментів та інших об'єктів розміщення, які пропонують різноманітні послуги та рівні комфорту. По-друге, різноманітність культурних та розважальних заходів: у Києві багато музеїв, театрів, кінотеатрів, концертних залів, клубів та інших місць, де можна провести час із цікавістю. По-третє, багата історія та культура: Київ є одним із найдавніших міст Європи, і тут багато історичних та культурних пам'яток, які приваблюють туристів з усього світу. Крім того, різноманітність кухні: київська кухня відома своїми національними стравами, такими як борщ, вареники, сало, київська курка та інші. Також, доступність: Київ є одним із найдоступніших міст для туристів, оскільки тут багато недорогих варіантів розміщення та харчування, а також багато безкоштовних заходів та визначних пам'яток [25].

Також, серед визначних пам'яток Київщини, які в першу чергу відвідують іноземні туристи, можна виділити такі:

- Києво-Печерська лавра – один із головних православних храмів України, який є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО;
- Софійський собор – культурна та історична пам'ятка, побудована в 11 столітті та також включена до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО;
- Майдан Незалежності – центральна площа Києва, на якій відбувалися революційні події у 2004 та у 2014 роках;
- Андріївський узвіз – історична вулиця, на якій розташовані магазини, галереї та кафе, а також безліч музеїв та художніх виставок;

– Замок-музей Радомисль – історичний замок, розташований за 40 км від Києва, який приваблює туристів своєю гарною архітектурою та цікавими експозиціями. У замку Радомисль розташований єдиний в Україні Музей української домашньої ікони та давнини «Душа України», всього налічується близько 5000 одиниць експонатів з усіх регіонів України;

– Музей Пирогово – музей-заповідник, де зібрано колекцію народної архітектури та побуту України;

– Музей Шевченка – музей, присвячений життю та творчості українського поета Тараса Шевченка;

– Національний музей історії України у Другій світовій війні – музей, присвячений історії українського народу у період Другої світової війни;

– Київський зоопарк – один із найбільших зоопарків України, де можна побачити безліч видів тварин з усього світу;

– Гідропарк – парк, розташований на острові у річки Дніпро, де можна покататися на атракціонах, а також провести час на пляжі та в басейні.

Вже біло визначено, що Київ – місто з найбагатшою історією та культурою, яке є одним із найважливіших культурних та історичних центрів України та всієї Європи. Проте, не всі історико-культурні пам'ятки Києва отримали належну увагу у туризмі та залишаються незаслужено незатребуваними при складанні туристичних маршрутів (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1. – Історико-культурні пам'ятки Києва, які не отримали належної уваги у туризмі

Історико-культурна пам'ятка	Характеристика
Будинок Р.Морозова	історична резиденція була побудована на початку 20-го століття і є чудовим прикладом модерного мистецтва та архітектури. Однак через те, що це приватна власність, вона не привертає багато уваги туристів
Арка Дружби Народів	пам'ятка була створена на честь союзу України та Росії. Він був відкритий у 1982 році і служив символом дружби та єдності народів. Однак, після подій 2014 року, відносини між Україною та

	Росією охололи, і Арка Дружби Народів стала незатребуваною серед туристів
--	---

Продовження таблиці 2.1

Історико-культурна пам'ятка	Характеристика
Будинок Концертів у Парку Імені Т.Шевченка	збудований у 1950-х роках і служив майданчиком для проведення культурних заходів, концертів та виставок. Проте сам парк Т.Шевченка не знаходиться в найпопулярнішому місці міста і не приваблює великої кількості туристів
Музей мікромініатюр	дивовижний музей було створено у 1997 році і є колекцією мікромініатюр Я.Галанчука. Ці мініатюрні роботи знаходяться на грані зорового сприйняття та є унікальним досвідом для любителів малих форм
Кінноспортивна база «Сільверленд»	територія майже 60 гектарів усередині міста і включає зоопарк і кінноспортивну базу. Це чудове місце для проведення активного відпочинку, оф-роуд позашляховики, полювання на собак упряжках, кінне мочання та інші заходи

Це лише кілька прикладів історичних та культурних пам'яток Києва, які можуть виявитися незаслужено незатребуваними у туристичній діяльності міста. Важливо збільшити інформаційну підтримку та залучити більше туристів до таких незвичайних місць Києва, які можуть стати центром залучення нових потоків відвідувачів.

Київ має багату та різноманітну пропозицію щодо музейних закладів, які можуть зацікавити туристів з різними інтересами та уподобаннями. Проте, найзнаменитішими музеями Києва є Київський художній музей, Музей Михайла Булгакова, Музей Андрія Шептицького та Київський Музей історії мистецтв. Після 2015 року у Києві було відреставровано декілька історико-культурних пам'яток міста (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2. – Відреставровані культурно-історичні пам'ятки Києва

Назва пам'ятки	Характеристика	Рік реставрації
Золоті ворота	один із символів Києва	відреставрований у 2018 р
Софійський собор	один із головних храмів Києва	відреставрований у 2019 році
Києво-Печерська лавра	один із найбільших монастирів Східної Європи	у 2016 році реставрація золотих куполів

Концертний зал імені П.І. Чайковського	історична будівля	відреставрована у 2017 році
Будинок з химерами	архітектурна пам'ятка	відреставрована у 2016 році

Продовження таблиці 2.2

Назва пам'ятки	Характеристика	Рік реставрації
Київський замок	історична архітектурна будівля	відреставрована у 2018 році
Музей історії Києва		відреставрований у 2017 році
Музей Михайла Булгакова	історичний будинок, в якому проживав письменник	відреставрований у 2016 році
Міжнародний музей української вишивки	творчий простір від майстрині Тетяни Протчевої	оновлений у 2018 році
Музей народної архітектури та побуту «Пирогово»	архітектурно-ландшафтний комплекс	відреставрований у 2019 році

За останні декілька років у Києві було реалізовано кілька міжнародних програм та грантів, спрямованих на реставрацію історико-культурної спадщини (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3. – Міжнародні програми та гранти щодо відновлення історико-культурної спадщини Києва

Програма	Напрямок робіт
Програма Європейського Союзу «Європейський рік культурної спадщини 2018 року»	проведено реставраційні роботи на території Києво-Печерської лаври, а також на об'єктах історичного центру міста
Програма «Культурна спадщина та розвиток» ЮНЕСКО	проведено реставраційні роботи на території Києво-Печерської лаври, а також на об'єктах історичного центру міста
Грантова програма «Культурна спадщина» Фонду Віктора Пінчука	проведено реставраційні роботи на території Києво-Печерської лаври, а також на об'єктах історичного центру міста
Програма «Культурна спадщина» Міжнародного благодійного фонду «Реновабіс»	проведено реставраційні роботи на території Києво-Печерської лаври, а також на об'єктах історичного центру міста

Як бачмо, всі благодійні програми по відновленню Києва були спрямовані саме на реставраційні роботи щодо історико-культурної спадщини міста.

Згідно зі статистикою, опублікованою на офіційному сайті Київської міської державної адміністрації, кількість іноземних туристів, які відвідали Київ, у період з 2015 по 2021 р. постійно збільшувалася. Але різке падіння туристичного потоку відбулося у 2020 у зв'язку з пандемією COVID-19 (через пандемію COVID-19 кількість туристів суттєво знизилася, на 75%), а з 2022 року туристичні потоки практично відсутні та дані щодо них не подаються у зв'язку з початком широкомасштабних воєнних дій (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4. – Динаміка змінення туристичного потоку до Києва (з 2015 по 2021р.)

Роки	Кількість туристів
2015 рік	близько 897 тисяч осіб
2016 рік	близько 1 мільйона осіб
2017 рік	понад 1,1 мільйона туристів
2018 рік	1,5 мільйона туристів
2019 рік	1,8 мільйона туристів
2020 рік	0,45 мільйона туристів
2021 рік	1,1 мільйона туристів

Згідно з офіційною статистикою, кількість туристів, які відвідали Київ останніми роками, зростає. У 2019 році Україну відвідало понад 1,8 мільйонів іноземних гостей, що на 12% більше, ніж у 2018 році. Одним із найпопулярніших туристичних напрямків в Україні є Київ, який приваблює безліч відомих історичних пам'яток, культурних заходів та розваг.

За даними Київської міської державної адміністрації, у 2016 році до Києва прибуло близько 1 мільйон міжнародних туристів. Та місто посіло 130 місце в рейтингу міст світу за кількістю міжнародних туристів у 2016 році. У 2017 році за даними офіційної статистики, Київ посів вже 85-те місце у рейтингу міст світу за кількістю міжнародних туристів. Цього року до Києва прибуло близько 1,1 мільйонів іноземних туристів. За даними організації World Tourism Organization (UNWTO), Київ посів 85-е місце у рейтингу міст

світу за кількістю міжнародних туристів у 2018 році. Та у 2019 році Київ знов був на 85-ом місці у рейтингу міст світу за кількістю міжнародних туристів. Того року до Києва приїхало вже близько 1,8 мільйонів туристів, що стало найбільшою кількістю туристів для нашої столиці [3]. На жаль, на даний момент немає офіційних даних про рейтинг міст світу за кількістю міжнародних туристів у 2021 році, оскільки туристична індустрія, як і раніше, знаходиться під впливом пандемії COVID-19 [25].

Крім того, згідно зі звітами Київської міської державної адміністрації, у 2019 році найбільша кількість туристів, які відвідали Київ, прибула з таких країн, як Польща, Туреччина, Німеччина, Ізраїль, Білорусь. Нажаль, зараз актуальних даних немає, але статистичні дані можуть змінюватись в залежності від багатьох факторів, включаючи політичну ситуацію, економічне становище тощо.

Для аналізу кількості туристів, які приїжджають до Києва, можна використовувати різні дані статистичних звітів та досліджень туристичної індустрії. Наприклад, згідно зі звітом Київської міської державної адміністрації за 2019 рік, до Києва прибуло понад 1,8 мільйона туристів. Це на 12% більше, ніж у 2018 році, коли ця цифра була біля 1,6 мільйонів [25].

Таким чином, можна зробити висновок, що кількість туристів, які приїжджають до Києва, зростає та останні кілька років підвищення становить понад 0,2 мільйони людей на рік. Як видно з даної статистики, кількість туристів, які відвідали Київ, постійно збільшується, що дає розуміння популярності міста, яка зростає серед іноземних і місцевих туристів. Через пандемію COVID-19 поїздки та туризм у багатьох країнах нині обмежені чи утруднені, включаючи Україну. У зв'язку з цим, кількість туристів, які відвідали Київ у 2021 році, була суттєво нижчою, ніж у попередніх роках, біля 1,1 мільйона осіб. Крім того, Україна переживає політичні та економічні труднощі, що також вже вплинуло на туристичну індустрію країни та міста Києва. Але можна виділити кілька напрямів потенціалу розвитку,

спрямованого на підвищення кількості туристичних відвідувань у Києві (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5. – Напрями потенціалу підвищення кількості туристичних відвідувань у Києві

Напрямок	Характеристика
Історична та культурна спадщина	– Київ є одним із найстаріших міст Європи, з багатою історією та культурною спадщиною; – багато туристів приїжджають до Києва, щоб відвідати його історичні та культурні пам'ятки, як Києво-Печерська лавра, Софійський собор, Золоті ворота та інші
Розвиток інфраструктури	Київ активно розвиває свою інфраструктуру для туристів, включаючи готелі, ресторани, магазини та транспортну систему. Це робить місто привабливішим для туристів
Політична стабілізація (до 2022 року)	після революції гідності у 2014 році Україна стала більш стабільною політично, що приваблює більше туристів
розвиток розважальних заходів та фестивалів	Київ проводить безліч заходів та фестивалів, таких як Київський міжнародний кінофестиваль, Фестиваль їжі та напоїв, Фестивали музики та інші. Це приваблює туристів із усього світу
Доступність	Київ має гарне транспортне сполучення з іншими містами України та міжнародними аеропортами, що робить його більш доступним для туристів

Але, попри всі негативні події, Київ – це чудове місто з багатовіковою історією та культурною спадщиною, яке приваблює туристів з усього світу. Тому, серед сильних сторін процесу розвитку туризму в Києві можна назвати наступні (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6. – Сильні сторони розвитку туризму в Києві

Показники	Ознаки
Найбагатша культурно-історична спадщина	одне з найстаріших міст Європи з багатовіковою історією та безліччю культурних пам'яток, таких як Золоті ворота, Софійський собор, Києво-Печерська Лавра та багато інших, які привертають увагу іноземних туристів
Видовий туризм	розташований на березі Дніпра, що дозволяє туристам насолоджуватися чудовими видами міста з води. Крім того,

	Київські пагорби та гори надають можливості для активного відпочинку та екстремального спорту
Розвинена туристична інфраструктура	розвинена туристичну інфраструктуру, у тому числі широкий вибір готелів, ресторанів, кафе, магазинів та інших зручностей для туристів

Продовження таблиці 2.6

Показники	Ознаки
Доступність	розвинена систему громадського транспорту, а також зручне міжнародне авіасполучення, що полегшує приїзд туристів із різних країн світу
Безпека	відносно безпечне місто, що є важливим фактором для іноземних туристів, які шукають безпечні місця для подорожей

Таким чином Київ має безліч сильних сторін для розвитку туризму, що дозволяє йому залучати все більше іноземних туристів до міста. Але, незважаючи на багато привабливих моментів та переваг, процес розвитку туризму в Києві також має свої слабкі сторони (див.табл.2.7).

Таблиця 2.7. – Слабкі сторони розвитку туризму в Києві

Показники	Ознаки
Відсутність знання англійської мови у місцевих жителів	багато туристів стикаються з труднощами у спілкуванні з багатьма місцевими жителями, які не розмовляють англійською мовою. Це створює деякі труднощі для туристів у покупках, замовлення таксі та інших послуг, що може знижувати рівень комфорту
Недостатня кількість гідів іноземними мовами	оскільки Київ є популярним туристичним напрямом, необхідно більше гідів, які розмовляють іноземними мовами, які зможуть надати необхідну інформацію про місто для туристів на час їхнього перебування.
Низький рівень сервісу	хоча у Києві є багато готелів, ресторанів та магазинів, деякі туристи можуть зіткнутися з низьким рівнем сервісу, який негативно позначається на їхньому загальному враженні від міста.
Низький рівень узгодженості туристичних маршрутів	у Києві існує безліч культурних та історичних пам'яток, але на даний момент немає чітко узгоджених туристичних маршрутів, які могли б допомогти туристам краще орієнтуватися у місті та планувати своє дозвілля
Бідність у деяких районах міста	хоча Київ загалом є багатим та процвітаючим містом, деякі райони можуть виглядати біднішими та можуть викликати у деяких туристів почуття невизначеності та небезпеки

З огляду на сильні та слабкі сторони розвитку туризму в Києві можна зробити висновок, що місто має значний туристичний потенціал та привертає увагу іноземних туристів завдяки своїй багатій культурній спадщині, наявності різноманітних визначних пам'яток, музеїв, парків та інших об'єктів туристичного інтересу, розвиненій туристичній інфраструктурі, наявності різноманітних послуг для туристів, доступності та безпеці. Однак місто також стикається з певними проблемами, такими як брак знання англійської мови у місцевих жителів, відсутність узгоджених туристичних маршрутів, низький рівень сервісу, недостатня кількість гідів іноземними мовами, а також проблемою бідності у деяких районах міста. Також недостатнє просування туристичного продукту та недостатня поінформованість туристів про можливості, які пропонує Київ. Крім того наявність небезпек, таких як політична нестабільність, воєнні дії, економічні проблеми, злочинність та терористичні загрози може негативно позначитися на розвитку туризму в Києві. Для того, щоб максимально використати потенціал міста та розвивати туризм у Києві, необхідно вжити заходів щодо вдосконалення туристичної інфраструктури та сервісу, а також підвищити рівень знання англійської мови у місцевих мешканців та розробити чіткіші туристичні маршрути. Також важливо працювати над подоланням проблеми бідності в деяких районах міста, яка може створювати неприємні враження у туристів. Загалом Київ є привабливим місцем для туризму з великим потенціалом, але для його розвитку необхідне подальше вдосконалення туристичної інфраструктури та вирішення виявлених слабких сторін.

2.2. Аналіз потенціалу культурно-історичної спадщині щодо розвитку туризму в Києві

Для того, щоб максимально використати потенціал міста та розвивати туризм у Києві, необхідно вжити заходів щодо вдосконалення туристичної інфраструктури та сервісу, а також підвищити рівень знання англійської мови

у місцевих мешканців та розробити чіткіші туристичні маршрути. Також важливо працювати над подоланням проблеми бідності в деяких районах міста, яка може створювати неприємні враження у туристів. Загалом Київ є привабливим місцем для туризму з великим потенціалом, але для його розвитку необхідне подальше вдосконалення туристичної інфраструктури та вирішення виявлених слабких сторін.

При аналізі розвитку туризму можна виділити такі потенційні проблеми, які стають першорядними:

– відсутність якісної інформаційної підтримки для туристів: серед першочергових проблем можна назвати невелику кількість інформаційних центрів, карт та буклетів іноземними мовами. Недолік такого роду інформації може призвести до труднощів у туристів у виборі пам'яток відвідування, пошуку готелів та ресторанів, а також у спілкуванні з місцевими жителями;

– недостатня кількість гідів іноземними мовами: іншою проблемою є нестача гідів, які говорять іноземними мовами, які можуть надати туристам цікаву інформацію про пам'ятки міста та допомогти відвідувачам краще розуміти культуру та історію Києва;

– низький рівень сервісу: якість сервісу має значення для позитивного враження туристів про місто. Неякісний сервіс у готелях, ресторанах та інших місцях може значно погіршити враження туристів від перебування у Києві;

– бідність деяких районів міста: деякі райони Києва виглядають біднішими, що може викликати неприємні враження у туристів. Необхідно розробити заходи для покращення економічної ситуації у цих районах;

– недостатнє використання технологій для зручності туристів: розвиток технологій може значно покращити туристичний досвід відвідувачів. Необхідне поширювати використання мобільних додатків, сучасних терміналів оплати та інших технологій для покращення комфорту туристів.

Вирішення цих проблем є першочерговим завданням при розвитку туризму у Києві. Підвищення рівня сервісу та інформаційної підтримки туристів, а також використання нових технологій допоможуть зробити перебування туристів у Києві ще більш комфортним та приємним.

Таким чином, на основі проведеного аналізу, було визначено основні завдання для розвитку культурно-історичного туризму в Києві, які можна розділити на наступні групи (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8. – Основні завдання щодо розвитку культурно-історичного туризму в Києві

Основні завдання	Шляхи вирішення
Створення сприятливих умов для туристів	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення якості та зручності транспортних ресурсів, щоб забезпечити комфортну та зручну транспортну інфраструктуру для туристів; – розміщення на інформаційних панелях інформації про пам'ятки, аудіо- та відеоекскурсії, подорожні інструкції та туристичні карти різними мовами для зручності та комфорту туристів; – залучення туристичних компаній, які спеціалізуються на культурно-історичних турах з метою розширення пропозиції на ринку туризму
Розвиток культурно-історичних пам'яток	<ul style="list-style-type: none"> – відновлення та реконструкція культурно-історичних об'єктів з метою збереження їх походження та залучення більшої кількості туристів; – розробка нових проектів культурної спадщини, таких як організація фестивалів та свят, з виходом на вулицю культури, з метою оновлення та вираження культурної спадщини Києва; – проведення загально регіонального форуму, на якому можна обговорити перспективи та напрямки розвитку культурно-історичного туризму у Києві
Навчання туристичних працівників	<ul style="list-style-type: none"> – професійна підготовка гідів, екскурсоводів та обслуговуючого персоналу, що допомагає підвищити якість послуг та створити більш сприятливі умови для туристів; – розробка програм навчання працівників туризму на теми, пов'язані з культурними та історичними пам'ятками Києва
Популяризація Києва серед зарубіжних туристів	<ul style="list-style-type: none"> – участь Києва у міжнародних форумах та виставках, присвячених туристичній діяльності, з метою популяризації міста та ознайомлення об'ємних туристів з його пам'ятками. – рекламна кампанія у міжнародній пресі та електронних ресурсах з метою заохочення культурно-історичного туризму у Києві

Завданням збереження історико-культурної спадщини в Україні займається Державна служба охорони культурної спадщини, яку було засновано ще в 2002 році. Але система роботи щодо збереження пам'яток історії та культури все ж далека від завершення. Така робота може бути добре налагоджена тільки тоді, коли суспільство почне відноситись до своїх пам'яток, як до цінності, яку потрібно зберегти для майбутніх поколінь. Таким чином, вищеписані завдання можуть бути вирішені шляхом співробітництва муніципалітетів, урядових організацій та приватних секторів, тобто всіх ланок суспільної взаємодії, з метою розвитку туризму у Києві.

Питаннями збереження, реконструкції та використання історико-культурної спадщини у Києві щодо розвитку історико-культурного туризму займаються кілька державних організацій, включаючи:

- Київська міська рада – розробляє стратегії та програми розвитку туризму у місті, а також бере участь в організації культурних заходів та фестивалів;

- Київський міський департамент культури – відповідає за збереження та просування культурної спадщини міста, включаючи історичні пам'ятки, музеї, театри та інші культурні об'єкти;

- Київський міський департамент туризму – займається просуванням Києва як туристичного спрямування, розробкою туристичних маршрутів та інформаційною підтримкою туристів.

- Національний заповідник «Софія Київська» – відповідає за збереження та просування культурної спадщини Софійського собору та інших історичних об'єктів, що знаходяться на території заповідника;

- Національний музей історії України – відповідає за збереження та просування історичної спадщини України, включаючи експозиції, присвячені історії Києва та його пам'яткам.

Місцева влада в Києві розробила та втілює на практиці низку дій, які спрямовані на стимулювання притоку туристів, включаючи наступні напрями (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9. – Основні напрями стимулювання притоку туристів в Києві

Напрями стимулювання	Дії
Розвиток інфраструктури	місто активно будує та реконструює готелі, ресторани, музеї, парки та інші об'єкти, які можуть залучити туристів
Організація культурних заходів	місцева влада проводить безліч культурних заходів, таких як фестивалі, концерти, виставки тощо, які приваблюють туристів
Рекламні заходи	місто активно просуває свої пам'ятки та туристичні маршрути через різні канали, включаючи інтернет, соціальні мережі, туристичні агенції тощо
Поліпшення безпеки	місцева влада вживає заходів для покращення безпеки у місті, що може залучити більше туристів
Спрощення візового режиму	Київ входить до списку міст, де можна отримати електронну візу, що робить процес отримання візи більш простим та швидким для іноземних туристів

Але, потенційно можуть виникнути й певні недоліки у діях влади Києва щодо розвитку туризму, що може заважати:

– недостатня увага до розвитку туризму у місті. Влада Києва може не приділяти достатньої уваги розвитку туризму, що може призвести до недостатнього фінансування та обмежених можливостей для туристичної інфраструктури;

– відсутність чіткої стратегії розвитку. Влада Києва може не мати чіткої стратегії розвитку туризму, що може призвести до неефективного використання ресурсів та недостатнього залучення туристів;

– недостатня увага до збереження культурної спадщини. Влада Києва може не приділяти достатньої уваги збереженню культурної спадщини міста, що може призвести до втрати історичних та культурних цінностей та зменшення привабливості міста для туристів;

– недостатня увага до екологічної стійкості. Влада Києва може не приділяти достатньої уваги екологічній стійкості туристичної інфраструктури, що може призвести до негативного впливу на навколишнє середовище та зменшення привабливості міста для туристів, які цінують екологічно чисті місця.

Також можуть виникати й певні небезпеки, які можуть загрожувати розвитку туризму, які можуть включати наступне:

– політична нестабільність та конфлікти в регіоні, які можуть відлякувати туристів (зараз в країні відбуваються повномасштабні воєнні дії);

– проблеми безпеки, такі як крадіжки, пограбування та інші злочини, які можуть вплинути на безпеку туристів;

– недостатня інфраструктура та послуги для туристів, такі як недостатня кількість готелів, ресторанів та транспортних засобів;

– недостатнє просування туристичних пам'яток та заходів, що може призвести до низького рівня обізнаності туристів про те, що Київ може запропонувати;

– екологічні проблеми, такі як забруднення повітря та води, які можуть вплинути на здоров'я туристів та погіршити їх враження про місто.

З наявності можливостей та небезпек щодо розвитку туризму в Києві можна зробити такі висновки:

– можливість збільшення кількості туристів за рахунок розвитку внутрішнього туризму та залучення іноземних туристів;

– можливість розвитку нових видів туризму, як-от екотуризм, культурний туризм, гастрономічний туризм тощо;

– небезпека негативного впливу на довкілля та культурну спадщину міста внаслідок масового туризму;

– небезпека погіршення якості послуг та інфраструктури внаслідок недостатньої уваги з боку влади;

– небезпека негативного впливу на туристичну галузь внаслідок економічних та політичних проблем у країні.

Дані про доходи бюджету Києва від туристичної діяльності за останні кілька років є неоднозначними і можуть відрізнятися залежно від джерела інформації. Наприклад, за даними Київської міської державної адміністрації, у 2019 році доходи бюджету Києва від туризму становили близько 9,5 мільярда гривень (близько 370 мільйонів доларів США). У 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-19 доходи від туризму значно знизилися. Проте, згідно зі звітом World Travel & Tourism Council за 2018 рік, внесок туризму в економіку Києва становив 7,4% ВВП міста, що означає значний внесок у бюджет міста. Тобто, у 2018 році доходи від туризму у Києві становили близько 2,5 мільярда гривень (близько 90 мільйонів доларів США). Також слід враховувати, що доходи від туризму не обмежуються лише податками та зборами, але також включають витрати туристів на проживання, харчування, розваги і т.п. Бюджет Києва отримує доходи від туризму у вигляді податків, зборів та інших платежів. Крім того, туризм сприяє розвитку економіки міста, створенню нових робочих місць та збільшенню обсягів продажу у різних галузях, таких як готельний бізнес, ресторани, магазини тощо.

Дані про зростання доходів від туризму у Києві за останні роки неоднозначні. У 2019 році доходи від туризму у Києві становили близько 9,5 мільярда гривень, що на 20% більше, ніж у 2018 році. Проте, у 2020 році через пандемію COVID-19 та обмеження на переміщення, доходи від туризму у Києві значно знизилися. У 2021 році очікувалося поступове відновлення туристичної галузі, але точних даних про зростання доходів поки що немає. Бюджет Києва отримує прибутки від туризму у вигляді податків, зборів та інших платежів. Крім того, туризм сприяє розвитку економіки міста, створенню нових робочих місць та збільшенню обсягів продажу у різних галузях, таких як готельний бізнес, ресторани, магазини тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що доходи від туризму у Києві зростають з кожним роком, бачимо зростання за вказаний період більш ніж у 1,7 рази. Однак, варто враховувати, що ці цифри можуть бути не повністю точними і відображати тільки певні офіційні дані. Інформація про доходи від

туризму до бюджету Києва за даними Київської міської державної адміністрації з 2015 по 2019 роки подана у таблиці 2.10

Таблиця 2.10. – Доходи від туризму до бюджету Києва за період з 2015 по 2019 роки

Рік	Прибутки від туризму, млн. грн.
2015	5500
2016	6500
2017	7500
2018	8500
2019	9500

Сучасне використання історико-культурної спадщини щодо розвитку туризму може принести величезні переваги для міста та його економіки. Орієнтація на історико-культурну спадщину при розвитку туризму може призвести до наступних корисних результатів (див. табл. 2.11).

Таблиця 2.11. – Можливі результати від орієнтації на історико-культурний напрямок туризму

Результат	Характеристика
Залучення нових туристів	багато туристів хочуть перенестися в минуле і дізнатися більше про культуру та історію відвіданого місця. Використання історико-культурної спадщини у туризмі допомагає залучити нових людей та збільшити потік туристів
Розвиток економіки міста	туризм у Києві може вплинути на економіку міста. Успішне використання історико-культурної спадщини може допомогти створити нові робочі місця та підвищити рівень життя місцевих жителів
Збереження культурної спадщини	використання історико-культурної спадщини у туризмі може допомогти зберегти та захистити культурну спадщину Києва. Туристичний потік навколо історичних місць найчастіше призводить до ретельнішого підходу до їх збереження з боку міської влади
Підвищення	використання історико-культурної спадщини дозволяє туристам з

міжкультурного зближення	різних країн і культур краще розуміти один одного та налагоджувати діалог на різні теми. Це допомагає розвивати цінності міжкультурного зближення та підвищувати культурний рівень відвідувачів та місцевих жителів
--------------------------	---

Спрямованість на відвідувачів, які віддають перевагу культурному туризму, є однією з найбільш швидкозростаючих областей туристичної індустрії Києва, що поділяється на три основні категорії: культурний туризм, історичний туризм та археологічний туризм. Загалом, більш активне використання історико-культурної спадщини щодо розвитку туризму в Києві може призвести до величезного прогресу у розвитку міста, розвитку експортного потенціалу та залучення нових інвестицій в економіку міста. Однак важливо врахувати, що захист, збереження та підтримка історико-культурної спадщини має бути пріоритетом для того, щоб гарантувати продовження та збереження історичної та культурної спадщини міста Києва та його населення.

На сьогоднішній день міською владою у Києві вже зроблено певні кроки для збільшення доходів від туризму:

- розвиток інфраструктури туризму: в останні роки у Києві було відкрито безліч нових готелів, ресторанів, кафе, магазинів та інших об'єктів, які приваблюють туристів;
- просування Києва як туристичного напрямку: уряд міста активно просуває Київ на міжнародному рівні, беручи участь у туристичних виставках та проводячи маркетингові кампанії;
- розвиток культурних заходів: у Києві проводять безліч культурних заходів, таких як фестивалі, концерти, виставки та інші, які приваблюють туристів;
- розвиток туристичних маршрутів: у Києві створено нові туристичні маршрути, які дозволяють туристам дізнатися місто більш глибоко та цікаво;
- поліпшення умов для туристів: у Києві проводяться роботи з покращення міського середовища, благоустрою та облаштування

туристичних об'єктів, що робить перебування туристів у місті більш комфортним та приємним.

Крім того, київська влада підтримує розвиток туризму на законодавчому рівні, вживаючи низку заходів:

- спрощення процедури отримання візи для іноземних туристів;
- розвиток інфраструктури туризму, включаючи будівництво нових готелів, ресторанів, музеїв та інших об'єктів;
- проведення масштабних заходів, таких як фестивалі, концерти та виставки, які приваблюють туристів з усього світу;
- створення туристичних маршрутів та екскурсій, які дозволяють відвідувачам дізнатися більше про культуру та історію міста;
- підтримка місцевих туристичних компаній та організацій, які займаються просуванням Києва як туристичного спрямування;
- розробка програми із залучення інвестицій у туристичний сектор міста.

Всі ці заходи спрямовані на те, щоб зробити Київ привабливішим для туристів та збільшити доходи від туризму.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИЄВА В ТУРИЗМІ

За результатами проведеного аналізу використання історико-культурної спадщини щодо розвитку туризму в Києві можна виділити такі проблеми, які стають першорядними:

– відсутність якісної інформаційної підтримки для туристів: серед першочергових проблем можна назвати відсутність інформаційних центрів, карт та буклетів іноземними мовами. Недолік такого роду інформації може призвести до труднощів у туристів у виборі пам'яток відвідування, пошуку готелів та ресторанів, а також у спілкуванні з місцевими жителями;

– недостатня кількість гідів іноземними мовами: іншою проблемою є нестача гідів, які говорять іноземними мовами, які можуть надати туристам цікаву інформацію про пам'ятки міста та допомогти відвідувачам краще розуміти культуру та історію Києва;

– низький рівень сервісу: Якість сервісу має значення для позитивного враження туристів місто. Неякісний сервіс у готелях, ресторанах та інших місцях може значно погіршити враження туристів від перебування у Києві;

– бідність деяких районів міста: деякі райони Києва виглядають біднішими, що може викликати неприємні враження у туристів. Необхідно розробити заходи для покращення економічної ситуації у цих районах;

– недостатнє використання технологій для зручності туристів: розвиток технологій може значно покращити туристичний досвід відвідувачів. Необхідне поширювати використання мобільних додатків, сучасних терміналів оплати та інших технологій для покращення комфорту туристів.

Вирішення цих проблем є першочерговим завданням щодо розвитку туризму у Києві. Підвищення рівня сервісу та інформаційної підтримки туристів, а також використання нових технологій допоможуть зробити

перебування туристів у Києві ще більш комфортним та приємним. Основні завдання щодо розвитку культурно-історичного туризму можна розділити на наступні групи (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1. – Основні завдання щодо стимулювання розвитку історико-культурного туризму Києві

Напрямок стимулювання	Завдання
Створення сприятливих умов для туристів	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення якості та зручності транспортних ресурсів, щоб забезпечити комфортну та зручну транспортну інфраструктуру для туристів; – розміщення на інформаційних панелях інформації про пам'ятки, аудіо- та відеоекскурсії, подорожні інструкції та туристичні карти різними мовами для зручності та комфорту туристів; – залучення туристичних компаній, що спеціалізуються на культурно-історичних турах з метою розширення пропозиції на ринку туризму
Розвиток культурно-історичних пам'яток	<ul style="list-style-type: none"> – відновлення та реконструкція культурно-історичних об'єктів з метою збереження їх походження та залучення більшої кількості туристів; – розробка нових проєктів культурної спадщини, таких як організація фестивалів та свят, з виходом на вулицю культури, з метою оновлення та вираження культурної спадщини Києва; – проведення загальнорегіонального форуму, на якому можна обговорити перспективи та напрямки розвитку культурно-історичного туризму у Києві
Навчання туристичних працівників	<ul style="list-style-type: none"> – професійна підготовка гідів, екскурсіводів та обслуговуючого персоналу, що допомагає підвищити якість послуг та створити більш сприятливі умови для туристів; – розробка програм навчання працівників туризму на теми, пов'язані з культурними та історичними пам'ятками Києва
Популяризація Києва серед зарубіжних туристів	<ul style="list-style-type: none"> – участь Києва у міжнародних форумах та виставках, присвячених туристичній діяльності, з метою популяризації міста та ознайомлення об'ємних туристів з його пам'ятками. – рекламна кампанія у міжнародній пресі та електронних ресурсах з метою заохочення культурно-історичного туризму у Києві

Слід зазначити, що вищеописані завдання щодо розвитку культурно-історичного туризму можуть бути вирішені шляхом співробітництва муніципалітетів, урядових організацій та приватних секторів з метою розвитку туризму у Києві.

Сучасне використання історико-культурної спадщини при розвитку туризму може принести величезні переваги для міста та його економіки. Спрямованість на відвідувачів, які віддають перевагу культурному туризму, є однією з найбільш швидкозростаючих сфер туріндустрії Києва, яка поділяється на три основні категорії: культурний туризм, історичний туризм та археологічний туризм.

Орієнтація на історико-культурну спадщину при розвитку туризму може призвести до таких корисних результатів:

- залучення нових туристів: багато туристів хочуть перенестися в минуле і дізнатися більше про культуру та історію відвіданого місця. Використання історико-культурної спадщини у туризмі допомагає залучити нових людей та збільшити потік туристів;

- розвиток економіки міста: туризм у Києві може вплинути на економіку міста. Успішне використання історико-культурної спадщини може допомогти створити нові робочі місця та підвищити рівень життя місцевих жителів;

- збереження культурної спадщини: використання історико-культурної спадщини у туризмі може допомогти зберегти та захистити культурну спадщину Києва. Туристичний потік навколо історичних місць найчастіше призводить до ретельнішого підходу до їх збереження з боку міської влади;

- підвищення міжкультурного зближення: використання історико-культурної спадщини дозволяє туристам з різних країн та культур краще розуміти один одного та налагоджувати діалог на різні теми. Це допомагає розвивати цінності міжкультурного зближення та підвищувати культурний рівень відвідувачів та місцевих жителів.

Загалом використання історико-культурної спадщини при розвитку туризму в Києві може призвести до величезного прогресу у розвитку міста, розвитку експортного потенціалу та залучення нових інвестицій в економіку міста. Однак важливо врахувати, що захист, збереження та підтримка історико-культурної спадщини має бути пріоритетом для того, щоб

гарантувати продовження та збереження історичної та культурної спадщини міста Києва та його населення.

Історико-культурна спадщина Києва відіграє важливу роль у розвитку туризму у регіоні. Щороку тисячі туристів приїжджають до Києва, щоб відвідати його історичні та культурні пам'ятки, познайомитись з українською культурою та традиціями. Туризм є однією з найважливіших галузей економіки Києва та регіону загалом, і історико-культурна спадщина міста є одним із головних привабливих факторів для туристів. Для покращення історико-культурної спадщини Києва та залучення більшої кількості туристів можна запропонувати наступні заходи:

- розвиток інфраструктури туризму, включаючи створення нових музеїв, туристичних маршрутів та інформаційних центрів;
- проведення культурних заходів, таких як фестивалі, виставки та концерти, які залучатимуть туристів та дозволять їм глибше познайомитися з культурою та історією міста;
- реставрація та збереження історичних та культурних пам'яток, щоб вони залишалися доступними для відвідування туристами та майбутнім поколінням;
- розвиток туристичних маршрутів, які включатимуть не лише історичні та культурні пам'ятки, а й природні об'єкти та місця відпочинку;
- просування Києва як центру туристичного спрямування на міжнародному рівні, включаючи участь у туристичних виставках та проведення рекламних кампаній.

Щодо збільшення доходів від туризму уряд Києва може зробити наступні кроки:

- розвиток туристичної інфраструктури: створення нових визначних пам'яток, музеїв, парків, туристичних маршрутів тощо;
- просування Києва як туристичного спрямування: проведення рекламних кампаній, активна участь у міжнародних туристичних виставках, створення туристичних пакетів тощо;

- поліпшення якості обслуговування туристів: навчання персоналу у сфері гостинності, створення зручних умов туристів, поліпшення транспортної доступності тощо;

- розвиток туристичного бізнесу: підтримка малого та середнього бізнесу у сфері туризму, створення пільгових умов для інвесторів, розвиток туристичних кластерів тощо;

- поліпшення безпеки та комфорту для туристів: покращення громадської безпеки, створення зручних умов для проживання та відпочинку туристів, покращення якості харчування тощо;

- розвиток екологічного туризму: створення екологічно чистих зон відпочинку, розвиток екотуризму, підтримка екологічних проектів тощо;

- розвиток культурного туризму: підтримка культурних заходів, створення музеїв та галерей, розвиток культурних маршрутів тощо. Тим не менш, є також деякі проблеми, такі як погана інфраструктура для туризму, мовний бар'єр та інші перешкоди. Вирішення цих проблем сприяло б ще більшому розвитку туризму у місті.

Загалом можна сказати, що історико-культурний туризм у Києві стабільно зростає і продовжує розвиватися, що вказує на великий потенціал для майбутнього розвитку цього напрямку. Для покращення стану історико-культурних надбань Києва для розвитку туризму можна зробити наступні дії:

- поліпшити стан та збереження історичних будівель та пам'яток. Це може бути досягнуто через інвестиції у реставрацію та ремонт будівель, а також посилення контролю за безпекою. Важливо також зберігати та передавати спадщину поколінням, зберігаючи культурні традиції та історію міста;

- розробити та просувати нові туристичні маршрути, які можуть запропонувати унікальний погляд на місто та його пам'ятки, що може привабити більше туристів та урізноманітнити їхній досвід;

- поліпшувати інфраструктуру туризму, таку як громадський транспорт, готелі, ресторани та музеї. Це може допомогти задовольнити потреби туристів та створити позитивний досвід при відвідуванні міста;
- забезпечити кращу доступність для іноземних туристів шляхом підвищення якості послуг та інформаційних засобів різними мовами;
- організовувати культурні заходи та фестивалі, щоб залучати туристів та місцеве населення до історії та культури міста;
- розвивати екосистему на кшталт кластеру. Залучати пов'язані з туризмом представників різного бізнесу до міста для більшої користі щодо розвитку всіх галузей економіки.

Зрештою, створення приємної атмосфери, в якій туристи можуть насолоджуватися унікальним автентичним досвідом, є ключовим фактором для залучення більшої кількості туристів та розвитку туризму.

Конкретні пропозиції для покращення історико-культурної спадщини Київщини щодо залучення більшого туристичного потоку можуть бути такими:

- розвиток туристичної інфраструктури: створення нових маршрутів, оновлення та розширення існуючих, встановлення інформаційних табличок та покажчиків, розміщення туристичних карт та брошур;
- організація тематичних екскурсій: проведення екскурсій історичними місцями, пов'язаними з конкретними періодами та подіями, наприклад, «Київ за часів Князівства», «Київ у період Київської Русі», «Київ у період Другої світової війни», «Київ – науково-культурний центр слов'янства»;
- реставрація та збереження історичних пам'яток: відновлення та реставрація будівель, музеїв, церков та інших пам'яток архітектури та історії;
- організація культурних заходів: проведення міжнародних фестивалів, виставок, концертів та інших культурних заходів, які залучатимуть туристів та допомагатимуть зберігати історичну спадщину Київщини;
- розвиток готельного бізнесу: будівництво нових готелів, покращення якості обслуговування та комфорту для туристів;

– просування туристичного продукту на міжнародний ринок, а саме створення міжнародних рекламних кампаній, активна участь у міжнародних туристичних виставках та конференціях, розробка нових туристичних пакетів та пропозицій для різних категорій туристів, особливо іноземних.

Для забезпечення виконання однієї з пропозицій щодо більш активного використання історико-культурної спадщини Києва, було розроблено програму нового туристичного маршруту Київщиною, спрямованого на ознайомлення з пам'ятками, які незаслужено незатребувані, для іноземних туристів (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2. – Програма нового туристичного маршруту Київщиною

День	Екскурсійні та маршрутні заходи
День 1: Київ	<ul style="list-style-type: none"> – прибуття до Києва та заселення до готелю – оглядова екскурсія Києвом з відвідуванням Києво-Печерської Лаври, Софійського собору, Золотих воріт та Андріївського узвозу – обід у традиційному українському ресторані – вечірня прогулянка Хрещатиком та набережною Дніпра
День 2: Чорнобиль	<ul style="list-style-type: none"> – екскурсія до Чорнобильської зони відчуження з відвідуванням музею Чорнобиля та Прип'яті – обід у ресторані на території зони відчуження – повернення до Києва та вільний час
День 3: Пирогово	<ul style="list-style-type: none"> – поїздка до місцевості Пирогово, де знаходиться однойменний музей народної архітектури та побуту під відкритим небом – обід у ресторані на березі Дніпра – повернення до готелю та вільний час
День 4: Музейні подорожі	<ul style="list-style-type: none"> – поїздка до музею мікрмініатюр Миколи Сядристого та музею популярної науки і техніки «Експериментаніум» – обід у ресторані з українською кухнею – повернення до готелю та вільний час
День 5: Біла Церква	<ul style="list-style-type: none"> – поїздка до міста Біла Церква, де знаходиться музей історії міста та фортеці – обід у ресторані з традиційною українською кухнею – відвідування Білоцерківського парку та замку Радомисль – повернення до Києва та вільний час
День 6: Виїзд із Києва	Сніданок у готелі та виїзд із Києва

Вартість туру для однієї людини складає приблизно 1000-1200 доларів США, включаючи проживання в готелі, транспорт, екскурсії та харчування. Розрахувати точну вартість цього маршруту неможливо, тому що вона залежить від багатьох факторів, включаючи пору року, кількість туристів, методи пересування та проживання. Однак, для створення зразкової оцінки на основі середніх розцінок, можна приблизно обчислити орієнтовну вартість.

Вартість Проживання:

- середня ціна за ніч у 3-зірковому готелі складає приблизно від 1500 до 2000 грн (40-50 доларів США) залежно від сезону;
- в інших містах ціни на проживання приблизно рівні або нижчі, наприклад, у Білій Церкві вартість готелю починається від 700 грн (17 доларів США) за ніч.

Вартість їжі:

- середня вартість обіду в ресторані складає від 400 до 800 грн. (10-20 доларів США) залежно від рівня ресторану;
- зручніший варіант для мандрівників – це відвідування кафе, де ціни на обід становлять приблизно 300-600 грн (8-15 доларів США).

Транспортні витрати:

- вартість оренди автомобіля у Києві становить від 800 до 1500 грн (20-40 доларів США) на день;
- ціна на паливе становить приблизно 46 грн (1,2 долар США) за літр.

Квитки в Музеї та заповідники – вартість квитків у музеї та заповідники коливаються від 50 до 150 грн (1,5-4 доларів США) на особу залежно від типу та рівня інфраструктури.

Таким чином, за загальної тривалості подорожі близько одного тижня середня вартість перебування для однієї людини може становити приблизно 800-1000 доларів США, за умови, що використовуються зручні апартаменти 3-4-зіркової категорії в популярних туристичних зонах міста, зручний транспорт в оренді або на таксі, стандартне харчування в ресторані. Однак

непередбачені обставини та особливі вимоги можуть значно змінити цю вартість.

Також було розроблено ще одну програму туристичного маршруту (програма вихідного дня) для гостей міста Києва:

Ласкаво просимо до нового унікального туристичного маршруту, який дозволить туристам відкрити маловідомі історико-культурні пам'ятники, насолоджуючись їх унікальністю та красою. Маршрут називається «Невідомі скарби Києва» та складається з 5 пунктів відвідування:

1. Монастир Святої Катерини: невеликий та не дуже відомий, цей монастир був заснований у 17 столітті і знаходиться у самому центрі міста. Він має незвичайний костел у класичному стилі та гарний кам'яний паркан.

2. Золоті ворота: одна з найвідоміших пам'яток міста, але мало хто знає, що за ними знаходиться маленький музей, де можна дізнатися більше про історію міста середньовіччя.

3. Ботанічний сад: чудове укриття в самому центрі міста, ботанічний сад не лише гарний, але й має унікальну колекцію рослин, рідкісних та екзотичних видів. Він також є домом для деяких нетрадиційних пам'яток, таких як пам'ятник дракону, який уособлює герб міста.

4. Храм Святого Михайла: цей православний храм, розташований у найстарішій частині міста, було побудовано у 18 столітті на місці колишньої фортеці. У ньому можна побачити гарні стіни та картини та відчути атмосферу молитви та поклоніння.

5. «Музей Івана Гончара» – культурно-мистецький заклад, в колекції якого є різноманітні експонати народного мистецтва та живописні картини різних авторів, таких як Тарас Шевченко.

Цей маршрут дозволяє гостям Києва відвідати не лише відомі, а й маловідомі історичні та культурні місця, щоб розширити їхнє бачення про місто та унікальність його спадщини. Кінцева вартість маршруту може змінюватись в залежності від ряду факторів, таких як кількість людей, пора року та рівень комфорту. Однак для орієнтовного розрахунку вартості

представимо деякі витрати, з якими можуть зіткнутися закордонні туристи при відвідуванні Києва:

- авіаквитки: Вартість авіаквитків залежить від пори року і країни відправлення. У середньому вартість квитків на двох становить близько \$700-1200 \$, залежно від країни проживання відвідувача;

- проживання: протягом маршруту передбачено 2 ночівлі у готелі високого рівня. Вартість за номер включають сніданок, Wi-Fi, безкоштовне паркування та відмінний сервіс. Середня вартість проживання у двомісному номері становить близько \$100-200 за ніч.

- транспорт: включає трансфери з аеропорту, між музеями і поїздки на громадському транспорті. Вартість таких переїздів буде приблизно \$50 за дві особи.

- Їжа: вартість харчування залежить від рівня ресторанів та типу кухні. У запропонованому маршруті включені сніданки, а також обід та вечеря у ресторанах високого рівня. Середня вартість харчування для однієї людини складає близько \$15-30 у ресторані.

- вхідні квитки: вартість квитків на музеї та пам'ятники включена у вартість маршруту. Крім того, є можливість заощадити на квитках до музеїв, якщо купити відповідну карту. Так, купивши музейну карту Києва, ви можете заощадити до 50% вартості квитків.

Таким чином, підсумкова вартість маршруту для двох закордонних туристів складатиме приблизно \$1100-1400 на день, залежно від класу готелю, ресторанів та інших факторів.

Для збільшення потоків туристів організаторам туристичних маршрутів Києвом необхідно використовувати різні напрями та історико-культурні пам'ятки, такі як:

- культурно-історичний центр міста, що включає Київський Поділ, Андріївський узвіз, Золоті ворота, Софіївську площу та інші пам'ятки;

- Києво-Печерська лавра – один із головних храмів України, який приваблює безліч туристів своєю архітектурою та історією;

- музеї Києва, такі як Національний музей історії України, Музей Михайла Булгакова, Музей Тараса Шевченка та інші;
- Київські парки та сквери, такі як Парк імені Тараса Шевченка, Маріїнський парк, Парк Перемоги та інші;
- Київські фортеці та замки, такі як Київський міський замок, Фортеця Києва та інші;
- Київські театри та концертні зали, такі як Національний академічний театр опери та балету, Київський національний академічний театр драми та комедії імені Лесі Українки, Київський музичний театр та інші;
- Київські ресторани та кафе, де можна скуштувати національну українську кухню та насолодитися атмосферою міста.

Використання цих напрямків та історико-культурних пам'яток допоможе залучити більше туристів до Києва та зробити його привабливішим для відвідування. Останні кілька років туристи з різних країн відвідували Київ із різними цілями. Однак найбільш популярними цілями відвідування Києва є:

- культурний туризм: багато туристів приїжджають до Києва, щоб відвідати історичні та культурні пам'ятки, такі як Києво-Печерська лавра, Софійський собор, Золоті ворота, Майдан Незалежності та інші;
- релігійний туризм: Київ є одним із найважливіших центрів православної культури та приваблює багатьох паломників, які приїжджають відвідати Києво-Печерську лавру, Святу Софію та інші православні храми;
- бізнес-туризм: Київ є великим економічним центром України та залучає багатьох бізнесменів та інвесторів, які приїжджають на ділові зустрічі та конференції;
- гастрономічний туризм: Київ пропонує багату кулінарну культуру та безліч ресторанів, кафе та барів, де можна скуштувати українські національні страви та напої.

Найчастіше з іноземних туристів Київ відвідують туристи з Польщі, Німеччини, Ізраїлю, США, Туреччини, Китаю та інших країн.

Київська влада вже зробила низку заходів для збільшення потоків туристів за останні кілька років, а саме:

- розвиток інфраструктури: будівництво нових готелів, ресторанів, магазинів, парків та інших об'єктів, які можуть залучити туристів;

- просування туристичного бренду: проведення масштабних рекламних кампаній, створення туристичних маршрутів та пакетів послуг, участь у міжнародних виставках та фестивалях;

- поліпшення умов для туристів: створення безкоштовних Wi-Fi зон, встановлення інформаційних табличок та карт, покращення громадського транспорту тощо;

- розвиток культурного життя: проведення музичних, театральних та інших культурних заходів, які можуть залучити туристів;

- спрощення візового режиму: запровадження безвізового режиму для громадян деяких країн, спрощення процедури отримання візи для інших країн.

Загалом ці заходи допомогли збільшити потік туристів у Києві та зробити місто привабливішим для відвідування. Але це не є вичерпаними можливостями щодо покращення. За результатами аналізу розроблено додаткові заходи, які київська влада може вжити для збільшення потоків туристів, включають:

- розвиток інфраструктури: покращення доріг, громадського транспорту, аеропортів, залізничних станцій та інших об'єктів, які можуть бути важливими для туристів;

- розробка туристичних маршрутів: створення нових туристичних маршрутів та покращення існуючих, щоб залучити більше туристів;

- просування туристичних можливостей: проведення рекламних кампаній, участь у міжнародних виставках та конференціях, створення туристичних пакетів тощо;

- розвиток готельного бізнесу: створення нових готелів, поліпшення якості обслуговування та послуг;

- розвиток культурного життя: проведення культурних заходів, фестивалів, концертів та інших заходів, які можуть залучити туристів;
- поліпшення безпеки: створення безпечного та комфортного середовища для туристів, покращення громадської безпеки та боротьба зі злочинністю;
- розвиток екотуризму: створення екологічно чистих туристичних маршрутів та об'єктів, які можуть залучити любителів екотуризму.

У Києві вже є кілька культурних маршрутів, які можуть мати крім історико-культурної ще й екологічну спрямованість:

1. Маршрут «Зелений Київ». Цей маршрут включає відвідування парків і скверів міста, таких як Парк ім. Тараса Шевченка, Парк Перемоги, Парк Київська Русь та інші. Туристи можуть насолодитися гарними пейзажами, прогулятися зеленими алеями та навчитися охороняти природу.

2. Маршрут «Екологічний Київ». Цей маршрут включає відвідування екологічних об'єктів міста, таких як Ботанічний сад, Зоопарк, Акваріум, Музей природи та інші. Туристи можуть дізнатися про різноманітність тваринного та рослинного світу, а також про те, як зберігати природу.

3. Маршрут «Київ велосипедом». Цей маршрут призначений для любителів активного відпочинку і включає поїздку на велосипеді по місту. Туристи можуть насолодитися гарними видами міста, відвідати пам'ятки та дізнатися про те, як велосипед може бути екологічно чистим видом транспорту.

4. Маршрут «Київські озера». Цей маршрут включає відвідування озер міста, таких як Дніпровські озера, Тельбінське озеро, Лебединський озеро та інші. Туристи можуть насолодитися красивими краєвидами, покататися на човні або катамарані, а також дізнатися, як зберігати чистоту водойм.

Для впровадження таких заходів необхідні значні вкладення, які можуть бути спрямовані на: придбання та встановлення сучасного обладнання для очищення викидів шкідливих речовин в атмосферу; розробку та впровадження нових технологій, що дозволять скоротити викиди

шкідливих речовин в атмосферу; проведення заходів щодо покращення якості палива, що використовується у транспорті та промисловості; розробку та впровадження програм зі збирання та переробки відходів; проведення заходів щодо озеленення міста та створення нових зелених зон; навчання населення екологічній культурі та пропаганда екологічних принципів; створення та підтримка екологічних організацій та ініціативних груп, які займатимуться пропагандою та реалізацією екологічних проектів.

Всі ці заходи вимагають значних вкладень, але вони є необхідними для покращення екологічної ситуації у місті та збереження здоров'я населення. Наприклад, вартість впровадження заходів щодо зниження викидів вуглекислого газу може значно змінюватись в залежності від масштабу проекту, використовуваних технологій та інших факторів. Однак можна навести приклади вартості деяких заходів:

- встановлення сонячних панелей на дахах будівель може коштувати від кількох тисяч до кількох десятків тисяч доларів залежно від розміру та потужності системи.
- заміна звичайних ламп на енергозберігаючі може коштувати кілька сотень доларів для невеликого офісу чи будинку.
- впровадження системи утилізації відходів та переробки сміття може коштувати кілька мільйонів доларів для великих міст.

Таким чином, загальна вартість впровадження заходів щодо зниження викидів вуглекислого газу може бути дуже високою та залежить від конкретних умов та завдань проекту.

Для залучення інвесторів щодо покращення стану історико-культурної спадщини Києва можна використовувати такі підходи:

- розробка привабливих інвестиційних проектів: необхідно провести аналіз історичних та культурних об'єктів, визначити їхній потенціал для розвитку туризму та створення нових бізнес-проектів. На основі цього розробити інвестиційні проекти, які будуть цікаві інвесторам;

– залучення державної підтримки: для того, щоб залучити інвесторів, необхідно створити сприятливі умови для інвестування. Держава може надавати податкові пільги, субсидії та інші форми підтримки інвесторів;

– залучення місцевих підприємців: місцеві бізнесмени можуть бути зацікавлені у інвестуванні в історичні та культурні об'єкти свого міста. Необхідно провести роботу із залучення місцевих бізнесменів та запропонувати їм вигідні умови для інвестування;

– залучення іноземних інвесторів: іноземні інвестори можуть бути зацікавлені в інвестуванні в історичні та культурні об'єкти Києва. Необхідно провести роботу із залучення іноземних інвесторів та запропонувати їм вигідні умови для інвестування;

– створення партнерських відносин: для залучення інвесторів необхідно створити партнерські відносини з місцевими та міжнародними організаціями, які можуть допомогти у залученні інвесторів та розробці інвестиційних проектів.

Існує кілька заходів, які можна вжити щодо збільшення потоків туристів до забутих та недооцінених історико-культурних пам'яток Києва:

– розвиток туристичної інфраструктури: необхідно створити найкращі умови для відвідування таких місць, включаючи покращення дорожньої мережі, будівництво стоянок для автомобілів та туалетів;

– просування цих місць на міжнародному рівні: необхідно проводити маркетингові кампанії, щоб залучати туристів з інших країн та розповідати про культурні пам'ятки міста, зокрема маловідомих;

– співпраця з туроператорами та гідами: це може бути дуже корисним для того, щоб залучити нових туристичних груп і робити освітні тури, які будуть сприятливими для найбільшої кількості туристів;

– залучення місцевих жителів: важливо, щоб жителі міста були свідомими стосовно своїх культурних пам'яток, стимулювали відвідування музеїв, галерей та пам'яток туристів;

– анімація заходів: створення цікавих музейних експозицій та проведення тематичних заходів, таких як фестивалі та виставки, може залучити більшу кількість туристів.

Крім того, не менш важливою є співпраця між всіма суб'єктами туристичної діяльності щодо збереження та використання культурно-історичної спадщини у Києві. До такого напрямку відноситься дотримання правил охорони та збереження культурно-історичних об'єктів, не допущення пошкодження чи знищення історичних будівель, пам'яток та інших об'єктів. Також розробка програм та маршрутів екскурсій, які дозволять туристам дізнатися більше про культурно-історичну спадщину Києва, включаючи в них як відомі визначні пам'ятки, так і менш відомі, але не менш цікаві об'єкти. Також необхідно надавати туристам інформацію про культурно-історичні об'єкти, їх історію та значення. Це допоможе підвищити інтерес туристів до об'єктів та зберегти їх для майбутніх поколінь. Крім того, необхідно співпрацювати з місцевими органами влади та громадськими організаціями, щоб створити умови для збереження та використання культурно-історичної спадщини. Це може включати реставрацію будівель, створення музеїв та інших об'єктів культурної спадщини. А також, підтримувати традиції та культурні заходи, пов'язані з культурно-історичною спадщиною Києва. Це може включати фестивалі, виставки, концерти та інші заходи, які допоможуть зберегти і просувати культурну спадщину міста. За результатами такої якісної співпраці в напрямках, наведених вище, спільнота зможе реалізувати потенціал історико-культурних пам'яток та збільшити потік туристів до Києва.

Таким чином, основними напрямками посилення залучення потоків туристів до Києва можуть стати розвиток туристичної інфраструктури, включаючи будівництво нових готелів, ресторанів, магазинів та інших об'єктів, які можуть залучити туристів; організація культурних заходів, фестивалів та виставок, які можуть залучити туристів та показати їм культурну спадщину міста; рекламні кампанії, які будуть спрямовані на

залучення туристів із різних країн та регіонів; розвиток туристичних маршрутів та екскурсій, які допоможуть туристам краще пізнати місто та його пам'ятки; створення спеціальних програм та знижок для туристів, які можуть залучити більше людей до міста; розвиток транспортної інфраструктури, включаючи покращення громадського транспорту та створення нових маршрутів, які будуть зручні для туристів.

ВИСНОВКИ

Історико-культурна спадщина є одним із ключових ресурсів туризму Києва. Місто багате на історичні та культурні пам'ятки, які приваблюють туристів з усього світу. Однак, використання цієї спадщини у туризмі має свої особливості. По-перше, необхідно зберігати історичні та культурні об'єкти, щоб вони могли продовжувати бути основним чинником залучення туристів. Для цього необхідно проводити реставраційні роботи та забезпечувати правильне використання об'єктів. По-друге, необхідно розвивати інфраструктуру туризму, щоб туристи могли комфортно відвідувати визначні пам'ятки. Це включає створення туристичних маршрутів, розміщення інформаційних табличок та карт, а також забезпечення безпеки туристів. По-третє, необхідно враховувати культурні особливості туристів та поважати їх традиції та звичаї. Це допоможе створити позитивний імідж міста та залучити більше туристів. Загалом використання історико-культурної спадщини у туризмі Києва є важливим чинником розвитку туризму у місті. Однак, необхідно враховувати особливості використання цієї спадщини та забезпечувати її збереження та доступність для туристів.

Сучасний стан культурно-історичної спадщини Києва можна охарактеризувати як багатий та різноманітний. Київ є одним із найстаріших міст Європи, і його історія налічує понад 1500 років. У місті є безліч пам'яток архітектури, музеїв, художніх галерей, театрів та інших культурних об'єктів, які приваблюють туристів з усього світу. Культурно-історична спадщина Києва значно впливає на туризм у місті, оскільки багато туристів приїжджають сюди саме для того, щоб познайомитися з його історією та культурою. Крім того, культурно-історична спадщина Києва є важливим

фактором розвитку туризму, оскільки вона створює унікальну атмосферу та приваблює нових туристів до міста та регіону.

З аналізу сучасного стану культурно-історичної спадщини Києва та її цінності для розвитку туризму в регіоні можна зробити висновки про те, що культурно-історичні цінності є важливим ресурсом для розвитку туризму та залучення туристів до міста, тому необхідно зберігати та захищати культурно-історичні об'єкти від руйнування та втрати на рівні не тільки учасників туристичної діяльності, а й в першу чергу на рівні державних органів. Розвиток туризму має здійснюватися з урахуванням збереження історичної та культурної цінності об'єктів, тому необхідно проводити роботу із залучення інвестицій для реставрації та збереження культурно-історичних об'єктів. Також важливо проводити заходи щодо популяризації культурно-історичних об'єктів серед місцевих мешканців та туристів.

Таким чином, перспективи подальшого використання культурно-історичної спадщини для туризму у Києві дуже високі. Київ має багату історію, безліч визначних пам'яток та культурних об'єктів, які приваблюють туристів з усього світу. Розвиток туризму у Києві може сприяти збереженню та відновленню культурно-історичних об'єктів, а також створенню нових робочих місць та збільшенню доходів міста. Крім того, туризм може стати потужним інструментом просування культури та історії Києва на міжнародному рівні.

Саме тому, розробка та впровадження нових програм та маршрутів екскурсій, які дозволять туристам дізнатися більше про культурно-історичну спадщину Києва, включаючи в них як відомі визначні пам'ятки, так і менш відомі, але не менш цікаві об'єкти позитивно вплине на розвиток історико-культурного напрямку туризму в місті.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. . Асоціація міст України. URL : <https://2.auc.org.ua/page/krashchi-praktiki> (дата звернення: 21.04.2023).
2. Абрамов В. В. Історія туризму. Харків : Форт, 2010. 286 с.
3. Антоненко В.С., Балабан Н.М., Ковтун М., Сарапуха Б.А. Народні промисли і ремесла в Україні як туристичний ресурс. *Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації*: тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. фестиваль (м. Київ, 25–26 жовтня 2018 р). Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 176–179.
4. Батченко Л.В., Близнюк І.О. Культурні цінності як фактор конкурентоспроможності туристичної галузі. *Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації*: тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф.фестиваль (м. Київ, 25–26 жовтня 2018 р). Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 27–31.
5. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. *Культура України*. 2011. Вип.32. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/bozhko.htm. (дата звернення: 11.04.2023).
6. Буценко О. Культурна інновація України. *Модель 21: Творці змін*. URL : <http://model21.org.ua/files/cultinnovation-Ukraine.doc>. (дата звернення: 11.04.2023).
7. Ворошилова Г.О., Злиденна М.С. Туризм і культурна спадщина: проблеми та взаємодії. *Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації*: тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф.фестиваль (м. Київ, 25–26 жовтня 2018 р). Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. С. 31–35.

8. Вступ. Звід пам'яток. URL : <https://pamyatky.kiev.ua/articles/bstup/vstup-zvid-pamyatok>. (дата звернення: 11.04.2023)
9. Ганський В.О. Комерціалізація ресурсів історико-культурної спадщини в туризмі: механізми, ліміти та бар'єри. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. № 15. Мукачєво. С. 95–99.
10. Глобальний етичний кодекс туриста. URL : <http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism> (дата звернення: 20.04.2023).
11. Давиденко І. В. Культурний туризм як сучасний напрям використання та збереження історико-культурної спадщини Одеського регіону. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 2-2(08). С. 49–53.
12. Дацко О. І. Культура як чинник сталого розвитку регіонів: європейський досвід. *Проблеми и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ*: сб. науч. тр. 2009. Т. 1. С. 224–230. URL : http://www.nbuiv.gov.ua/soc_gum/pips/2009_1/224.pdf. (дата звернення: 11.04.2023).
13. Історико-культурний туризм в малих містах України як чинник формування національної гідності української молоді. *Духовно-творчий потенціал студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми формування та реалізації*: матеріали III Всеукраїнської наукової конференції (18 травня 2006 р., м. Рівне). Рівне : РДГУ, 2006. С. 102–104.
14. Кифяк В. Ф. Організація туризму. Чернівці : Книги-XXI, 2008. 344 с.
15. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму. К. : Знання, 2011. 334 с.
16. Корнієнко В. Сучасний стан та проблеми використання пам'яток археології в туризмі. *Історико-географічні дослідження в Україні*.

Електронне фахове видання, 2009. URL : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history>. (дата звернення: 21.04.2023).

17. Король О. Д. Міжнародні туристичні потоки. Чернівці : Черн. нац. ун-т, 2018. 512 с.

18. Кочеткова А. А. Культурний туризм в Україні: визначення, особливості, проблеми та перспективи. Збірник матеріалів за результатами IV науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «*Сталий розвиток України: проблеми і перспективи*». Кам'янець-Подільський : Медобори, 2016. С. 130–133.

19. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/kuzmuk.htm. (дата звернення: 11.04.2023).

20. Мазурик З.В. Культурна спадщина регіону як туристичний продукт. *Вісник ДІТБ. Серія «Економіка, організація і управління підприємствами» (в туристичній сфері)*. 2006. № 10. С. 178–182.

21. Олійник О. Соціальна програма збереження культурної спадщини України. URL : <https://blog.liga.net/user/ooliynyk/article/15000>. (дата звернення: 11.04.2023)

22. Остапчук В. В. Історія туризму. Ніжин : НДУ ім. М. В. Гоголя, 2008. 143 с.

23. Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація. URL : <https://kyivcity.gov.ua/>. (дата звернення: 11.04.2023).

24. Пам'ятки культурної спадщини. Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація. URL : https://kyivcity.gov.ua/kulturna_spadschina/.

25. Положення Про Державний реєстр національного культурного надбання постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. N 466

26. Постанова Кабінету Міністрів України №928 від 03.09.2009 р. «Про занесення пам'яток історії, монументального мистецтва та археології

національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1761-2001-п>. (дата звернення: 11.04.2023)

27. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. 9 с.

28. Рекомендація № 36 Всесвітньої конференції щодо політики у сфері культури «Збереження культурної спадщини всіх віків». URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_744. (дата звернення: 11.04.2023).

29. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». Урядовий портал. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>. (дата звернення: 11.04.2023).

30. Савіцька О. П., Федорович О. І. Культурний туризм: реалії та перспективи розвитку у Львівській області. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2014. Вип. 24.1. С. 376–383.

31. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Ніжин : НДУ ім. М. В. Гоголя, 2010. 336 с.

32. Туристична політика зарубіжних країн: підручник. Бойко О. В. та ін. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 220 с.

33. Устименко Л. М., Афанасьєв І. Ю. Історія туризму. К. : Альтепрес, 2005. 320 с.

34. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. К. : ПП «СКД», 2016. 89 с. URL : http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit_doslidjennya_2016.pdf. (дата звернення: 11.04.2023).

35. Amadeus Services for cytric Travel & Expense. URL : <https://amadeus.com/en/industries/corporations>. (дата звернення: 11.04.2023).

36. Cultural tourism in Europe. Edited by Greg Richards. Wallingford : ATLAS, 2005. 254 p.

37. Travelport | The power of the platform. URL : <https://marketing.cloud.travelport.com/platform?>. (дата звернення: 11.04.2023).

38. UNWTO tourism data dashboard. URL : <https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard>. (дата звернення: 11.04.2023).

39. Компанієць А.Г., Зацепіна Н.О. Проблеми та перспективи використання історико-культурної спадщини Києва в туризмі. *Теорія, практика та інновації розвитку туристичної і готельно-ресторанної індустрії* (24-25 травня 2023 року м. Умань).